

NYE VEJE OG HØJE MÅL

**KVALITETSUDVALGETS SAMLEDE
FORSLAG TIL REFORM AF DE
VIDEREGÅENDE UDDANNELSER**

Udvalg for Kvalitet og Relevans
i de Videregående Uddannelser

**UDVALG FOR KVALITET OG RELEVANS I
DE VIDEREGÅENDE UDDANNELSER**

Publikationen kan hentes på nedenstående
hjemmeside: www.ufm.dk/kvalitetsudvalget

Publikationen kan endvidere bestilles hos:
llp@peoffset.dk

ANTAL: 300 eksemplarer
UDGIVELSEÅR: 2015
DESIGN: Slotsholm
FOTO: Nicolai Perjesi

*NYE VEJE OG
HØJE MÅL*

—
KVALITETSUDVALGETS
SAMLEDE FORSLAG TIL
REFORM AF DE VIDEREGÅENDE
UDDANNELSER

Udvalg for Kvalitet og Relevans
i de Videregående Uddannelser

FORORD

Dette er den samlede afrapportering fra *Udvalg for Kvalitet og Relevans i de Videregående Uddannelser*, også kaldet Kvalitetsudvalget.

Den bygger på to delrapporter, som begge udkom i 2014. Den første handlede om det samlede uddannelsessystem. Den anden havde fokus på uddannelsesinstitutionerne og selve uddannelsernes indhold og tilrettelæggelse.

Afsættet for Kvalitetsudvalgets arbejde og rapporter er et faktum, som er svært at negligere. Nemlig, at sektoren de senere år har udvidet massivt. Langt flere end tidligere tager en videregående uddannelse. Hvilket i sig selv er en kæmpe succes.

Men successen er samtidig problematisk, hvis vi lader som om, at alting er som før.

Før var det sådan, at de videregående uddannelsesinstitutioner havde til opgave at uddanne en relativ lille del af en ungdomsårgang. Hvis man ser isoleret på universiteterne, havde de til opgave at give nogle få udvalgte en akademisk uddannelse.

Siden er der kommet mange tusinde flere studerende på de videregående uddannelser, heraf en væsentlig del på universiteterne. De skal fremover uddannes med viden og kompetence til at finde job på en større del af arbejdsmarkedet. Nogle af dem skal i job, hvor videregående uddannede traditionelt ikke har fået beskæftigelse.

Hidtil har den offentlige sektor og de større videntunge virksomheder været dominerende aftagere af de fleste dimittender. Fremover vil mange flere nyuddannede – både dem med korte, mellemlange og lange videregående uddannelser – skulle finde beskæftigelse i små og mellemstore virksomheder. Enten det eller også er der risiko for en kraftig stigende dimittendarbejdsløshed på en række uddannelsesområder.

Den situation kalder på ændringer. Ikke småjusteringer, men deciderede ændringer i forhold til, hvad vi kender i dag.

Som det vil fremgå lægger Kvalitetsudvalget op til grundlæggende reformer af de videregående uddannelser. Reformen af den måde

vi har indrettet uddannelsessystemet på. Og reformer af, hvordan vi fordeler uddannelsespladser, optager studerende og tilrettelægger uddannelserne.

Nogle af forslagene kræver mere central styring af de videregående uddannelser. Men det er langt fra alle forhold, der skal eller kan styres fra centralt hold. Styrket kvalitet og relevans handler også om at give slip på styring og skabe langt flere lokale frihedsgrader.

De to typer anbefalinger – mere central styring og større frihed til institutionerne – kan umiddelbart virke selvmodsige. Men det er de ikke.

Forklaringen er, at man i dag styrer det forkerte. Det, samfundet bør regulere, har på væsentlige stræk været ureguleret. Til gengæld er der fastsat et utal af – nødvendigvis detaljerede – regler om uddannelsens konkrete tilrettelæggelse og indhold.

Kerneydelsen i vores uddannelsessystem er de studerendes læring. Læringen – den enkeltes tilegnelse af viden og kompetencer – kan man ikke diktere gennem selv nok så detaljerede love og regler. Den skabes i et samspil mellem indhold, underviser og studerende – et samspil udenforstående ikke har direkte adgang til. Til gengæld kan vi påvirke vilkårene for læring. Vilkår der understøtter ambitiøse uddannelser og fremragende undervisning, så de arbejdsomme bliver dygtige og vidende med kompetencer, som kan bruges i forhold til erhverv og liv i øvrigt.

Som det vil fremgå, skabes de bedre vilkår ikke med nogen snuptagsløsning. Udfordringerne er mange. Det dokumenterer første del af denne afrapportering – udfordring A-K. Her har vi samlet resultaterne af de analyser, der danner baggrund for Kvalitetsudvalgets ti anbefalinger, der gengives og forklares i anden del.

Kilder, dokumentation og bagvedliggende analyserapporter kan findes på www.ufm.dk/kvalitetsudvalget.

God læselyst.

Jørgen Søndergaard,
Formand for Kvalitetsudvalget

KVALITETSUDVALGETS MEDLEMMER

Kvalitetsudvalget blev nedsat af regeringen i oktober 2013 og fik til opgave at komme med anbefalinger til, hvordan kvalitet, relevans og sammenhæng kan styrkes i de videregående uddannelser. Kvalitetsudvalget har afleveret to delrapporter i henholdsvis april og november 2014 samt denne samlede afrapportering i januar 2015. Kvalitetsudvalgets medlemmer:

JØRGEN SØNDERGAARD
(formand)

Forskerleder, SFI – Det nationale forskningscenter for velfærd

BIRGITTE NAUNTOFTE

Direktør, Novo Nordisk Fonden

IVAR ANDERS BLEIKLIE

Professor, Universitet i Bergen

JAKOB ROLAND MUNCH

Professor, Københavns Universitet

METTE VESTERGAARD

Administrerende direktør, Mannaz A/S

NIKOLAJ LUBANSKI.

Talentedirektør, Copenhagen Capacity

NINA SMITH

Professor, Aarhus Universitet

UDFORDRINGER

UDFORDRINGER FOR DE VIDEREGÅENDE UDDANNELSER

Sæt spot på de videregående uddannelser og fokusér på, hvordan vi styrker kvalitet, relevans og sammenhæng i fremtidens videregående uddannelser. Sådan lød opgaven, da Udvalg for Kvalitet og Relevans i de Videregående Uddannelser (Kvalitetsudvalget) blev nedsat af regeringen i efteråret 2013.

Baggrunden kender de fleste: De videregående uddannelsers enorme succes. Skiftende regeringer har søgt at sige det samme til de unge: Uddan jer – gerne videregående! Budskabet er blevet hørt, og sektoren har været klar til at optage de unge. Forventningen er i dag, at seks ud af ti får papirer på en videregående uddannelse.

Sektoren har efterhånden nået en størrelse, hvor den udgør en betydelig del af samfundsøkonomien. Vi bruger ca. 30 mia. kr. om året på de videregående uddannelser. De går til at finansiere udgifter til taxameterbevillinger og SU. Men hertil skal lægges den tid, der bruges på at studere. Tid, der alternativt kunne være anvendt på beskæftigelse. Det betyder, at den samlede samfundsøkonomiske investering ligger på omkring 100 mia. kr. om året.

Regeringen besluttede derfor i 2013, at det var tid til at overveje, om vi som samfund får nok ud af denne investering. Denne refleksion har Kvalitetsudvalget i dets arbejde udfoldet i to overordnede spørgsmål.

Første spørgsmål handler om det samlede videregående uddannelsessystem. Nemlig om, hvordan vi skal indrette et system, som formår at uddanne over halvdelen af en ungdomsårgang? Vel at mærke med et spænd fra uddannelse af fagspecialister i verdensklasse til praksisstærke medarbejdere i såvel det offentlige som i større og mindre private virksomheder.

Spørgsmålet handler grundlæggende om, hvorvidt den samlede palette af uddannelses-tilbud i Danmark og de unges studievalg er fornuftige i forhold til, hvor samfundet sandsynligvis bevæger sig hen.

Hvad der nok er overraskende for mange uden for sektoren er, at en central plan for det samlede landskab i det store og hele er fraværende. Der har været en vis central

stillingtagen til, om denne eller hin uddannelse skulle oprettes. Men den samlede vurdering – på tværs af de forskellige typer af uddannelsesinstitutioner, uddannelsesniveauer, fag og landsdele – har det knebet med. Netop den situation – manglen på overordnet plan og styring – præger en del af de udfordringer, som oplistes på de følgende sider. Som det fremgår, bør der tages hånd om en række negative konsekvenser.

Det andet overordnede spørgsmål går tættere på selve uddannelserne. Helt enkelt: Får en ung, der uddanner sig i to, fire eller flere år, nok ud af det? I bund og grund handler det om niveauet af uddannelsen, dens indhold, krav, undervisningsform, de studerendes engagement og egen indsats. Er det i topklasse? Eller er der derimod tale om manglende engagement, uskarpt indhold, for få krav og for svagt udbytte? Og hvad tager den unge med sig fra sin uddannelse – til resten af livet – herunder arbejdslivet? Hvor relevante er uddannelserne, for den enkelte og samfundet?

Når man spørger de ansvarlige vil alle sige, at de er uhyre fokuserede på netop uddannelsernes kvalitet og relevans. Det er i og for sig korrekt. Der er rigtig meget godt i gang – og mange gode intentioner. Men der kan være langt fra ord til handling og fra topledelsens programerklæringer til hverdagen i undervisningslokalet. I virkeligheden oplever mange undervisere, at undervisning ikke prioriteres højt nok i deres dagligdag – altså derude hvor det reelt gør en forskel.

Som samfund ved vi faktisk for lidt om de videregående uddannelser. Og det er vanskeligt at kigge ind og blive klogere – fx på hvordan institutionerne bruger pengene på uddannelserne i praksis, hvad de studerende får ud af deres uddannelse, og hvorledes dimittenderne bruger deres uddannelse i det efterfølgende arbejdsliv. Den manglende gennemsigtighed gælder ikke mindst for den uddannelsessøgende, som skal træffe en meget vigtig livsbeslutning om valg af uddannelsesvej.

Samlet set peger Kvalitetsudvalget på 11 udfordringer, som samfundet, de videregående uddannelsesinstitutioner og andre med fordel kan tage fat på og få gjort noget ved. De 11 udfordringer gennemgås i det følgende fra A-K.

UDFORDRINGER:

- A:** De videregående uddannelser får en helt ny rolle i forhold til arbejdsmarkedet
- B:** For lidt fokus på beskæftigelsesmuligheder
- C:** Optagelsessystemet skaber forvriddinger
- D:** Manglende overblik over, hvad man kan studere
- E:** Fuldtidsuddannelser kan klares på deltid
- F:** Mulighed for mere læring
- G:** God undervisning – kun lidt værdsat
- H:** Uddannelsesledelse prioriteres for lidt og hæmmes af detailstyring
- I:** Udbudsboom med uheldige konsekvenser
- J:** Bevillingssystemet understøtter ikke kvalitet og relevans
- K:** Kvalitetssikring af uddannelserne

UDFORDRING

A

DE VIDEREGÅENDE UDDANNELSER FÅR EN HELT NY ROLLE I FORHOLD TIL ARBEJDSMARKEDET

Antallet af personer med en videregående uddannelse vil stige markant de kommende år. Den udvikling er en stor gevinst for det danske samfund – under én central forudsætning. Nemlig, at der er sammenhæng mellem det, de studerende lærer på uddannelserne, og den viden og de kompetencer, der er brug for ude i samfundet.

Hidtil har omkring halvdelen af de videregående uddannede fået offentlig beskæftigelse. Det vil ikke ske i fremtiden. Der vil blive behov for flere, men slet ikke så mange, som der vil blive uddannet. Det betyder, at rigtig mange flere med en videregående uddannelse skal finde job i den private sektor.

At det kommer til at gå sådan, er en konsekvens af de seneste års udvikling, hvor optaget på de videregående uddannelser er vokset voldsomt. For 10 år siden havde godt 700.000 en videregående uddannelse. I dag er antallet knap 900.000. Hvis det optag, der er i dag, forsætter, vil antallet af personer på arbejdsmarkedet med en videregående uddannelse stige til godt 1,2 millioner i 2030 – som det fremgår af figur 1 på næste side. Det er en stigning på 40 pct. – eller ca. 350.000 personer frem til 2030.

Forventningen om en begrænset vækst i antallet af offentlige jobs baserer sig på, at politikerne på begge fløje har erklæret

epoken med stor årlig vækst i offentlig beskæftigelse for slut. Kvalitetsudvalgets analyser viser samtidig, at antallet af borgere, som typisk trækker på offentligt ansatte med en videregående uddannelse, falder. Det gælder eksempelvis antallet af børn og unge, som skal undervises i skoler, gymnasier og så videre.

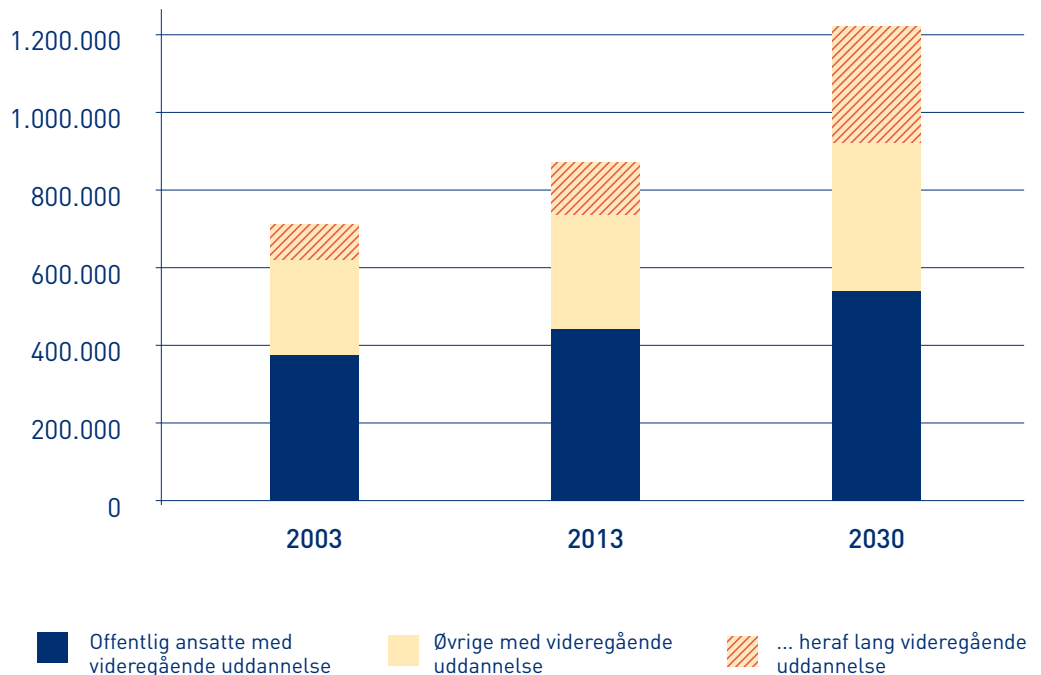
Den forøgede tilgang af dimittender til det private arbejdsmarked vil blive mest markant på universitetsområdet: Ser man *alene* på dem med en *lang* videregående uddannelse, vil der fremover være dobbelt så mange, der skal finde et arbejde i den private sektor.

Det er usandsynligt, at der *uden videre* vil være behov for så mange ekstra højtuddannede og fagligt specialiserede dimittender i de danske virksomheder. De fleste er små og mellemstore virksomheder, der i dag ikke har tradition for rekruttering af akademikere. Vi står derfor over for en særlig udfordring, hvis mange tusinder af nyuddannede fra universiteterne skal finde vej til beskæftigelse.

Også i forhold til professionshøjskoler og erhvervsakademier vil man opleve en tilsvarende problemstilling. Men det er universiteterne, der står over for de mest massive udfordringer.

FIGUR
1

ANTAL PERSONER MED EN VIDEREGÅENDE UDDANNELSE, DER STÅR TIL RÅDIGHED FOR BESKÆFTIGELSE 2002-2013

**NYE KRAV TIL UNIVERSITETS-
UDDANNELSERNE**

Ingen ved præcis hvilke jobs, der vil vokse frem eller forsvinde over de kommende år. Det gælder særligt i den private sektor. Jobudviklingen afhænger af en lang række faktorer – fx øget digitalisering, teknologisk udvikling, international konkurrence, flytning af arbejdspladser over landegrænser og en mere bevægelig arbejdsstyrke.

Hidtil har dimittender med en lang videregående uddannelse fordelt sig nogenlunde ligeligt mellem offentlige og private ansættelser. Fremover vil mere end 300 skulle finde privatansættelse, hver gang 100 ansættes i den offentlige sektor. Det stiller nye krav til universitetsuddannelserne.

Dimittenderne skal ud i meget forskellige virksomheder og løse mange typer opgaver. Og de skal være bedre forberedte på, at job

kan ændre sig markant eller blive nedlagt. Meget specifikke og højt specialiserede kompetencer giver sårbarhed, hvis opgaverne ændrer sig. Uddannelser, der forbereder de studerende til at kunne anvende og udvikle deres faglighed i forskellige jobs, vil være langt mere værdifulde i det lange løb.

Et eksempel er juristers arbejdsmarked: Det har allerede ændret sig betydeligt. Jurister skal ikke længere alene være godt inde i den juridiske viden og have analytiske færdigheder. Mange af dem, som ansætter jurister, efterspørger nemlig også andre kompetencer. Unge jurister bør fx være stærke i at formidle deres viden og analyser, kunne samarbejde og have værktøjer til at finde løsninger på helt nye og ukendte problemstillinger. Det har allerede haft en konsekvens på Københavns Universitet, hvor man har ændret den juridiske bacheloruddannelses form og indhold.

Dimittendernes kernefaglighed er fortsat en forudsætning for, at uddannelserne er værdifulde. Men for mange er det ikke tilstrækkeligt. Kernefaglighed bør kombineres med generelle kompetencer, som kan bringe fagligheden i spil på mange forskellige måder.

I dag er det langt fra alle universitetsuddannelser, som er opmærksomme på behovet for at forberede deres kandidater på denne fremtid. Kvalitetsudvalget har spurgt landets studieledere, og kun omkring halvdelen svarer, at de bruger viden fra aftagerpaneler og dimittendundersøgelser til at udvikle deres uddannelser. Og endnu færre mener, at akademiske bacheloruddannelser i sig selv kan bruges på arbejdsmarkedet.

Det billede bekræftes af nyansatte kandidater i små og mellemstore virksomheder. De opgaver, de får stillet på deres job, er som regel meget langt fra det, de lærte på universitetet. Der mangler en kobling i uddannelserne, som gør deres viden relevant og anvendelig i jobbet.

SPECIALISERING UDEN ERHVERVS-ERFARING

En væsentlig barriere for en tættere kobling mellem uddannelser og arbejdsmarked er den udbredte automatik i overgangen fra bachelor-til kandidatuddannelserne på universitetet.

Man læser til kandidat i umiddelbar forlængelse af, at man har taget sin bachelorgrad. Der er ingen adgangskrav til de fleste kandidatstudier udover en bestået bachelor. Har man den grad, har man automatisk ret til at komme ind på en kandidatuddannelse. Hvis altså man starter direkte efter bacheloruddannelsen. Hvis man derimod venter og først vil have erfaring fra arbejdsmarkedet, falder denne ret væk. Reglerne forhindrer kandidatuddannelserne i at stille adgangskrav til de studerende. Alle, som har et retskrav på at blive optaget, bliver optaget.

Så længe de regler gælder, er der samtidigt begrænset tilskyndelse til at gøre bacheloruddannelsen mere anvendelig på arbejdsmarkedet. For en bacheloruddannelse er *de facto* ikke en startbane til arbejdslivet, men alene en foreløber for en kandidatuddannelse. Derfor bekymrer universiteterne sig måske heller ikke nødvendigvis om, hvorvidt bachelorerne kan bruges på arbejdsmarkedet.

Konsekvensen er, at de studerende bliver kandidater og specialiserer sig, før de har

prøvet kræfter med et job. Havde man haft et job eller måske en begyndende karriere, ville man have bedre forudsætninger for at vælge en relevant specialisering. Men i dag er valg af kandidatuddannelse og specialisering for mange blot en fortsættelse af studierne.

På nogle områder giver det god mening med fem- seks års ubrudt faglig specialisering. Det gælder fx autorisationsuddannelser som læge, tandlæge og dyrlæge. Det gælder også for den del af de studerende, der bliver ansat i jobs med krævende specialistfunktioner eller optages på et ph.d.-studium. Men på mange andre områder vil kandidaterne ofte ende i stillinger, hvor lige præcis den kandidat-specialisering, som de valgte, ikke bringes fuldt i spil.

En langvarig specialisering uden en konkret efterspørgsel fra arbejdsmarkedet skaber ikke nødvendigvis højere produktivitet. Bacheloruddannelser med fokus på aftagernes behov kan skabe mindst lige så høj værdi i virksomhederne som kandidatuddannelser uden kobling til aftagernes behov.

Pointen kan illustreres med udviklingen på det merkantile arbejdsmarked over de sidste 30 år. For 30 år siden var den tre-årige merkantile bacheloruddannelse (HA-uddannelsen) nok for seks ud af ti studerende. Kun fire ud af ti læste videre. I forbindelse med en lavkonjunktur i 80'erne valgte ekstraordinært mange pludselig at læse videre på en kandidatuddannelse (cand.merc.), fordi det generelt var vanskeligt at finde arbejde. Da lavkonjunktoren var slut fortsatte uddannelsesmønsteret, så det i dag er ni ud af ti, der læser videre.

Virksomhederne havde ikke tidligere efterspurgt så mange medarbejdere med højere uddannelsesniveau. Og en analyse viser, at lønnen for gruppen af merkantilt uddannede faktisk *ikke* er steget, selvom uddannelsesniveaulet er steget. Det indikerer, at virksomhederne ikke har udnyttet – eller i hvert fald ikke har villet betale for – de to års ekstra specialisering. Samme problemstilling ses inden for medieuddannelserne og på it-området. Her får de, der har en mellemlang videregående uddannelse, højere løn end de, der har en lang uddannelse.

For uddybning se kapitel 2 i *Nye veje og høje mål – Kvalitetsudvalgets samlede analyserapport*.

B

FOR LIDT FOKUS PÅ
BESKÆFTIGELSESMULIGHEDER

En videregående uddannelse kan anskues som et produkt, der udbydes på et marked. Et marked, hvor nogle sælger og andre køber. Sælgerne, uddannelsesinstitutionerne, bestemmer, hvad der skal udbydes af uddannelser. Køberne, de studerende, bestemmer, hvad der er efterspørgsel efter.

Det særlige ved netop dette marked er, at markeds kræfterne er sat ud af kraft. For køberen er prisen nul kroner – gratis, altså. Sælger modtager betaling – men det er det offentlige, der lægger pengene.

Frem til efteråret 2014 har de fleste uddannelsesinstitutioner selv – med visse begrænsninger – kunnet bestemme, hvilke uddannelser de ville udbyde. Kun ca. 16 pct. af uddannelsesudbuddene har været dimensionerede fra centralt hold. Det gælder, fx medicin, biomekanik, tandlæge og dyrlæge, og uddannelserne til fx pædagog og sygeplejerske, hvor der skal være praktikpladser til alle.

Resten – de 84 pct. – har hidtil ikke været dimensionerede. Der har stort set ingen samlet styring eller koordinering været på tværs af alle de videregående uddannelser. Dermed er der heller ingen, der har foretaget en samlet vurdering af hvor mange, der skulle tage hvilken uddannelse, og hvilken sammenhæng der var mellem de samlede kompetencer og arbejdsmarkedets efterspørgsel.

I efteråret 2014 besluttede regeringen imidlertid at indføre dimensionering af en række uddannelser, som over en lang periode havde klaret sig relativt dårligere målt på beskæftigelse end gennemsnittet på arbejdsmarkedet. Et skridt i den rigtige retning – men det kan ikke stå alene.

SMÅ KONSEKVENSER FOR DEN ENKELTE
Normalt ville købere af en vare eller produkt interessere sig for sammenhængen mellem pris og forventet udbytte. Men ikke på dette marked. De studerende mangler en knivskarp tilskyndelse til at interessere sig for, hvilken form for beskæftigelse – eller hvilke lønudsigter – der er i en bestemt uddannelse. Betalingen for uddannelsen er (for den enkelte studerende) som nævnt nul. Samtidig får man via SU et (sammenlignet med andre lande) relativt højt honorar for at være studerende. Falder man fra, vælger ny uddannelse eller bliver forsinket, bliver det også et langt stykke ad vejen finansieret af det offentlige.

Alt i alt er den økonomiske omkostning ved at investere i uddannelse lille for den enkelte. De unge står altså over for det, man passende kunne kalde en det-går-nok-alligevel-pakke, når de skal vælge uddannelse. Om man fejler eller sejrer, gør i sagens natur en forskel – men der er samtidig mange forhold, der udjævner forskellen. De unge kan tillade sig at lægge mere vægt på andre ting, end hvad de får tilbage efter endt uddannelse.

Derudover står unge helt grundlæggende over for det, der inden for den økonomiske litteratur kendes under begrebet *fælledens tragedie*: Nemlig at individuelle beslutninger – hvor rationelle de end er – kan føre til et katastrofalt resultat for fællesskabet. Hvis én lader sin ko græsse på fælleden, er det intet problem. Hvis alle træffer samme (yderst rationelle) beslutning, bliver fælleden overgræsset og dør. Uden styring kan det samme ske for de videregående uddannelser: Selv om alle træffer individuelt rationelle studievalg, kan det vise sig, at resultatet – mulighederne for relevant beskæftigelse – er dårligt.

DÅRLIG LØN, RINGE BESKÆFTIGELSESMULIGHEDER

Mange uddannelser fører efterfølgende til høj løn og gode beskæftigelsesperspektiver. Men der er modsat også uddannelser, hvor dimittenderne klarer sig dårligere. Uddannelser som efterlader dem med relativt dårlige muligheder for at få et godt job – både i økonomisk gode og dårlige tider.

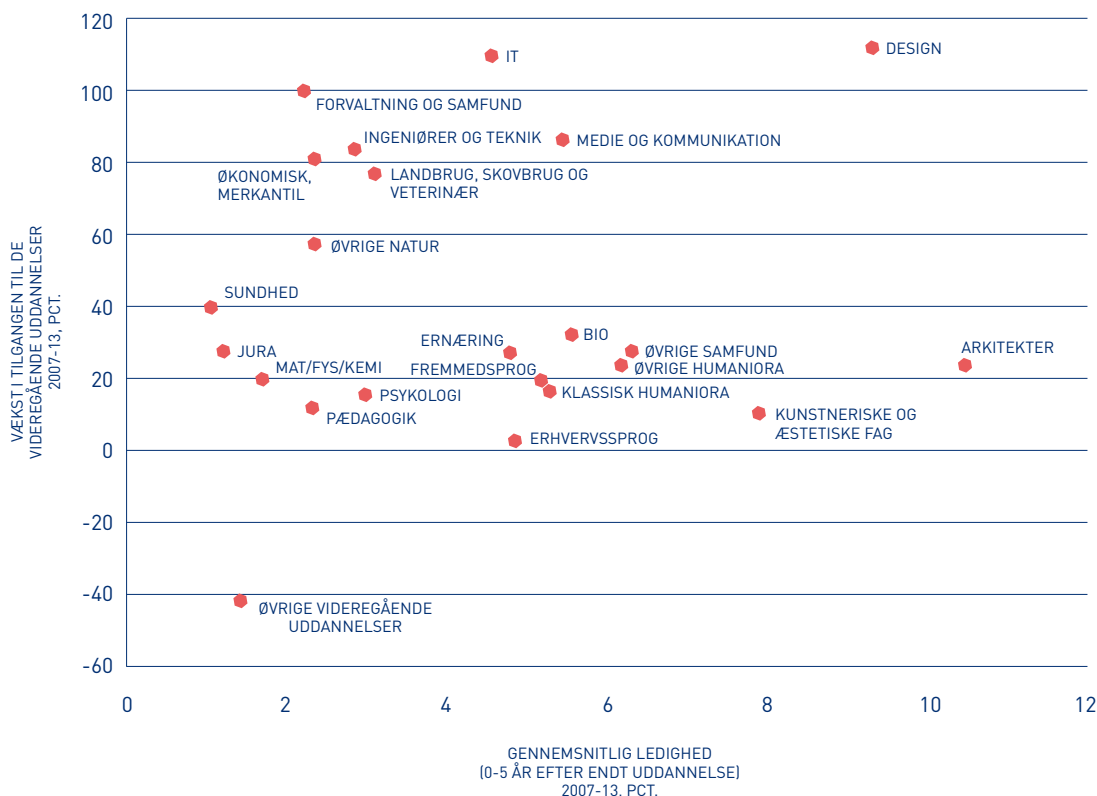
Det viser sig, at optaget på nogle uddannelser er upåvirket af, at det, år efter år efter år, ser relativt skidt ud for dimittendernes løn og beskæftigelse. Fx har væksten i tilgangen på en række uddannelser ligget på 20 pct. i 2007-2013, mens disse uddannelser har klaret sig vidt forskelligt målt på den gennemsnitlige ledighed i samme periode blandt nyuddannede 0-5 år efter endt uddannelse, jf. figur 2. Omvendt har uddannelser, som nogenlunde har haft samme gennemsnitlige ledighed i 2007-2013, haft vidt forskellige vækst i tilgangen til uddannelserne i samme periode.

For flere uddannelser, der år efter år efter år har klaret sig relativt skidt, viser Kvalitetsudvalgets fremskrivning af udviklingen i antallet af dimittender, at problemet vil vokse fremadrettet, hvis de nuværende uddannelsesmønstre forsætter uændret.

For uddybning se kapitel 3 *Nye veje og høje mål – Kvalitetsudvalgets samlede analyserapport*.

FIGUR 2

SAMMENHÆNG MELLEM VÆKSTEN I TILGANGEN TIL DE VIDEREGÅENDE UDDANNELSER OG DEN GNS. LEDIGHED BLANDT NYUDDANNEDE I 2007-13 FORDELT PÅ UDDANNELSESGRUPPER

C

OPTAGELSESSYSTEMET
SKABER FORVRIDNINGER

Den danske metode til at regulere, hvilke unge der kan optages på hvilke studier, har den store fordel, at den er billig og enkel. Hovedprincippet er simpelt: Når der er for mange pladser, bliver alle med en adgangsgivende uddannelse optaget. Og når der er for få, er karaktergennemsnittet oftest afgørende.

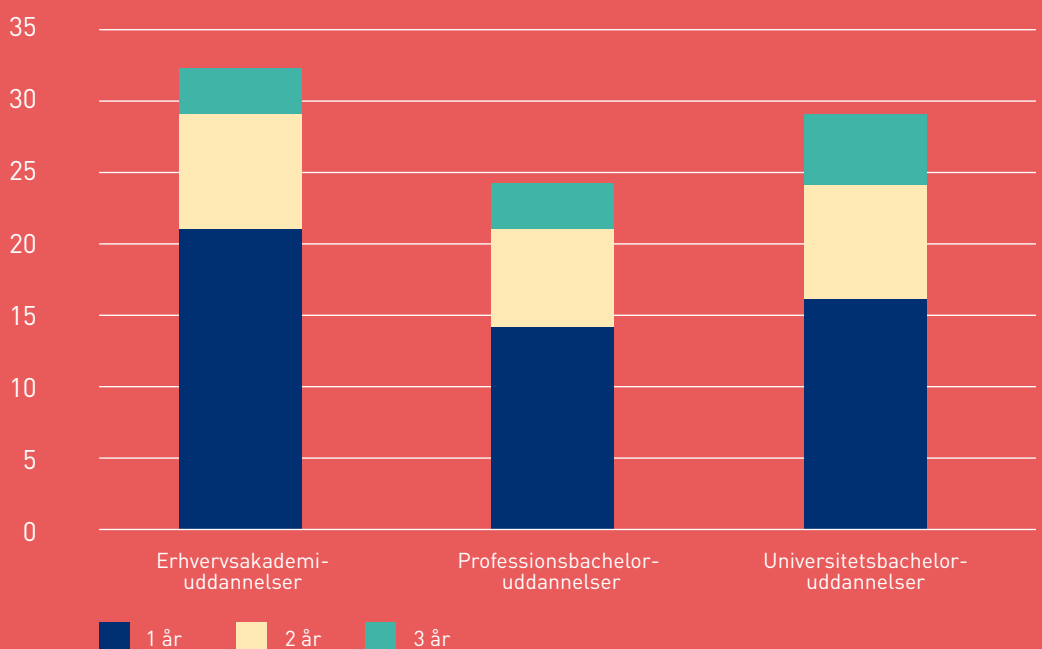
Hvor billig og enkel den end er, så er metoden ikke uden problemer og forvridninger. Matchet mellem studerende og uddannelser kunne være bedre. De dygtigste klumper sig sammen på et beskedent antal uddannelser og glemmer måske at overveje, om evner og motivation egner sig bedre andre steder. Og andre bliver optaget på uddannelser, hvor den konkrete stillingtagen til, om matchet

er godt, er begrænset til en konstatering af, at de har bestået en adgangsgivende ungdomsuddannelse.

Alt i alt er der tale om en betydelig skævvridning. En af konsekvenserne er, at mange vælger forkert uddannelse – og dropper ud efter kort tid. Ifølge statistikkerne sker hovedparten af frafaldet i løbet af det første år. Det gælder, som det fremgår af figur 3, både for erhvervsakademiuddannelser, professionsbacheloruddannelser og universitetsuddannelser. Samlet set udgør frafaldet inden for tre år 32 pct. af alle studerende på erhvervsakademiuddannelserne, 24 pct. på professionsbacheloruddannelserne og 29 pct. på universiteterne.

FIGUR
3

FRAFALD (INKL. STUDIESKIFTERE) PÅ DE VIDeregÅENDE UDDANNELSER EFTER HENHOLDSVIS 1, 2 OG 3 ÅR, PCT.

Det er naturligvis ikke bare spild at starte på en uddannelse og så senere finde ud af, at man hellere vil læse noget andet. Man kan have lært noget undervejs, som siden kan bruges. Men et meget stort omfang af tidligt frafald indikerer en dårlig forventningsafstemning mellem studerende og uddannelser. At det forholder sig sådan underbygges fx af en rapport fra Danmarks Evalueringsinstitut om frafald på læreruddannelsen. Den viser, at en af hovedårsagerne til tidligt frafald er, at de studerende ved studiestart ikke har haft ordentlig viden om, hvad de går ind til.

SKÆVVRIDNING

Som nævnt er et andet problem med optagesystemet, at det skævrider søgningsmønstret for hele ungdomsårgange.

I den ene ende af spektret – på størstedelen af samtlige uddannelser – stilles der slet ikke karakterkrav. På knap 60 pct. af uddannelsesudbuddene er der ingen krav og dermed intet i optagelsessystemet, der sikrer et godt match mellem ansøgere og uddannelser. En bestået adgangsgivende ungdomsuddannelse er alt, hvad der kræves.

Modsat for studerende med meget høje gennemsnit fra gymnasiet. De søger ind på uddannelser, som netop stiller høje krav til karaktergennemsnittet. Det høje krav afspejler primært, at uddannelserne er populære – at antallet af ansøgere er for stort i forhold til pladser. Men det gør det ikke nødvendigvis til det rigtige uddannelsesvalg for den, der har høje adgangskarakterer. I 2013 blev godt hver fjerde af de optagne studerende med et

gennemsnit fra gymnasiet på 10 eller derover optaget på én af tre uddannelser, nemlig medicin, statskundskab og psykologi (på flere universiteter). Disse uddannelsesudbud udgør tilsammen kun ca. 4 pct. af det samlede optag på de videregående uddannelser.

Et snævert fokus på den adgangsgivende karakter på visse uddannelser sikrer ikke nødvendigvis et godt match. Det er samfundsmæssigt uholdbart, at de studerende, som har klaret sig bedst i gymnasiet, sammenklumpes i hjørner af uddannelsessystemet. Derudover er det heller ikke givet, at en ansøger til medicinstudiet med et meget højt karaktergennemsnit fra gymnasiet scorer lige så højt på de øvrige kompetencer, der også er behov for, hvis man skal blive en god læge.

Optagesystemet kan også skabe uhensigtsmæssige incitament i gymnasiet. Det kan fx betale sig at fravælge relevante, men svære fag og så satse på at tage dem ved efterfølgende supplerings, hvor de ikke tæller med i gennemsnittet.

I det nuværende system er der allerede en kvote 2, der i større grad giver mulighed for en matchafstemning end i de rene karakterkvotienter i kvote 1. Problemet er bare, at kvote 2-optag ikke bruges i så stort omfang, og at en forøgelse af kvote 2-optaget vil skabe endnu højere kvotienter i kvote 1.

For uddybning se kapitel 5 i *Nye veje og høje mål – Kvalitetsudvalgets samlede analyserapport*.

D

MANGLENDE OVERBLIK OVER,
HVAD MAN KAN STUDERE

Det er yderst vanskeligt for de unge at skabe sig et overblik over, hvilke muligheder de har, når de skal vælge uddannelse.

Der er små 1.500 videregående uddannelsesudbud og i alt knap 900 forskellige indgange til det videregående uddannelsessystem. Og der er ikke noget sted, hvor man for alvor kan få overblik over, hvad man kan vælge, og hvad konsekvenserne af et sådant valg kunne blive.

I Danmark er der tendens til, at en umiddelbar interesse for et studium har stor betydning for, hvilken uddannelse de unge vælger. Det giver et højt engagement, men til gengæld spiller faktorer som fremtidige løn- og beskæftigelsesudsigter en langt mindre rolle, end i lande vi normalt sammenligner os med.

Det informationsgrundlag, der i dag er til rådighed om uddannelsernes indhold, er ikke særligt stærkt. Det er vanskeligt at sammenligne de enkelte uddannelser med hinanden. Hvis man fx søger efter 'design' på Uddannelsesguide.dk får man 1.774 hits – heraf 378 videregående uddannelser.

Det er mere end svært at sammenligne disse uddannelser på de parametre, der umiddelbart forekommer væsentlige. Er der et højt fagligt niveau? Synes de studerende, at uddannelsen er udfordrende, givende og at der er et godt studiemiljø? Får man job bag efter, hvor henne og hvad tjener man typisk? Den slags kan man ikke for alvor få overblik over i dag.

UKLAR VIDEREUDDANNELSE

Udfordringen for de unge er ikke alene at tage stilling til, hvad de vil læse. Samtidig skal de – for mange uddannelsers vedkommende – tage stilling til, på hvilket niveau, de vil læse det.

Det videregående uddannelsessystem er nemlig ikke som sådan koordineret. Det betyder, at der eksisterer delvist overlappende uddannelser – fx på professionshøjskoler og universiteter.

Der er flere eksempler på akademiske og professionsrettede uddannelser, der har samme jobsigte. Fx findes der både en professionsbacheloruddannelse i offentlig administration og nogle på mange måder tilsvarende samfundsfaglige akademiske bachelor- og kandidatuddannelser. Der er ikke nødvendigvis nogen samtænkt relation mellem disse uddannelser.

En særlig problemstilling i den sammenhæng er bevægelser på tværs af institutioner. Unge med en erhvervsakademi- eller professionsbacheloruddannelse kan senere i livet få brug for ekstra uddannelse. Kan man det, hvis først man har truffet et valg?

I dag er svaret *måske*. Der mangler formelle veje på tværs af institutioner. Den enkelte studerende er afhængig af individuelle, faglige vurderinger – fx hvorvidt et fag fra ét studie kan give merit ind i et andet studie.

For uddybning se kapitel 8 i *Nye veje og høje mål – Kvalitetsudvalgets samlede analyserapport*.

UDFORDRING

E

FULDTIDSUDDANNELSER KAN KLARES PÅ DELTID

I dag bruger de studerende i gennemsnit ca. 35 timer om ugen på deres uddannelser i løbet af undervisningsåret. Da de fleste uddannelser har lange ferieperioder, svarer 35 timer om ugen kun til ca. 1.350 timers årlig studietid. Et fuldtidsstudium er typisk normeret til 1.650 timer om året.

Tidsforbruget varierer meget mellem uddannelses typer og fagområder. På nogle fag er der tale om godt og vel et fuldtidsstudium. På andre rækker en arbejdstid på væsentligt under 30 timer om ugen.

Denne forskel indikerer, at det ikke nødvendigvis kun er op til de studerende, om de vælger at studere på deltid. Det har væsentlig betydning for de studerendes indsats, hvilke krav uddannelserne stiller til dem. På de områder, hvor tidsforbruget er lavt, er der potentiale i at sætte højere mål.

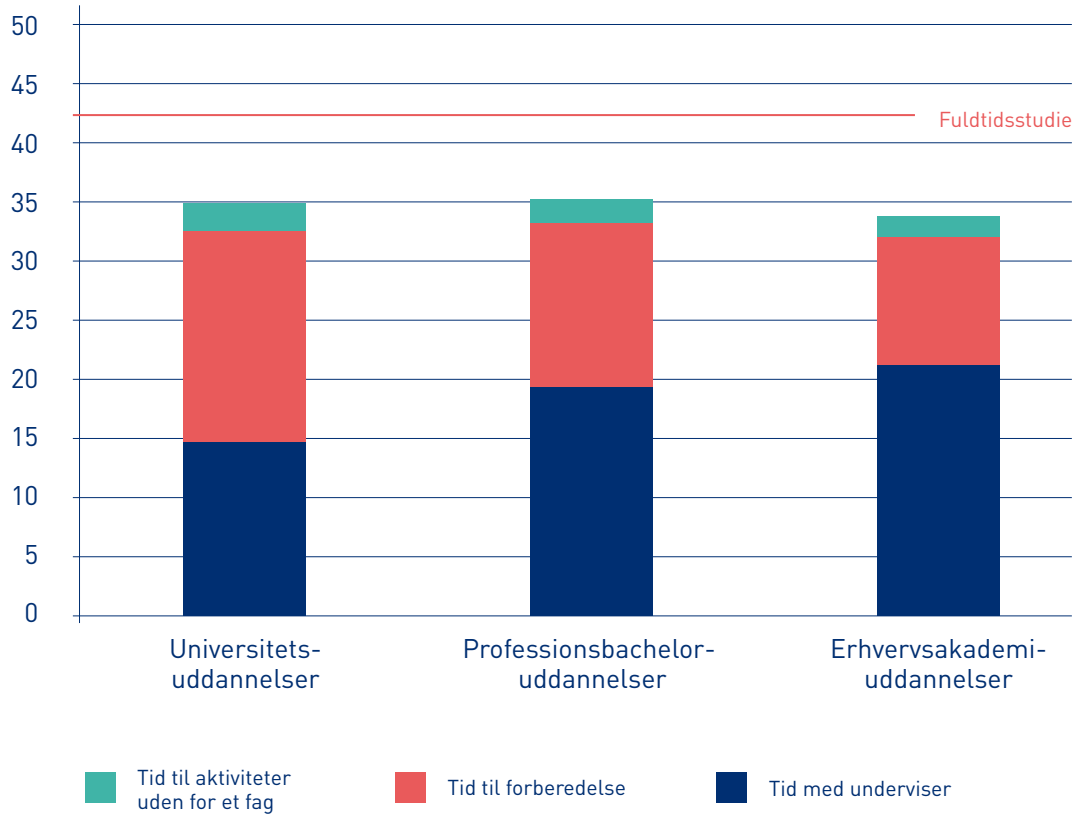
For at studere på fuld tid skal man i gennemsnit bruge ca. 43 timer om ugen i de perioder, hvor der undervises eller holdes eksamen. Det er 20 pct. mere end studerende bruger i gennemsnit i dag, jf. figur 4. Det svarer til én ekstra time hver dag – alle ugens syv dage.

Studerende på de kunstneriske og de maritime uddannelser bruger i øvrigt markant mere tid på studierne og adskiller sig derfor positivt fra de studerende i figur 4.

For uddybning se kapitel 6 i *Nye veje og høje mål – Kvalitetsudvalgets samlede analyserapport*.

FIGUR
4

GENNEMSNITLIG ANTAL TIMER BRUGT OM UGEN I UNDERVISNINGÅRET
AF STUDERENDE

F

MULIGHED FOR MERE LÆRING

Læringen på de videregående uddannelser kan styrkes. En ting er, at de studerende kunne bruge mere tid på studierne. Noget andet er, at samme studerende vurderer, at deres uddannelser kunne give større læring.

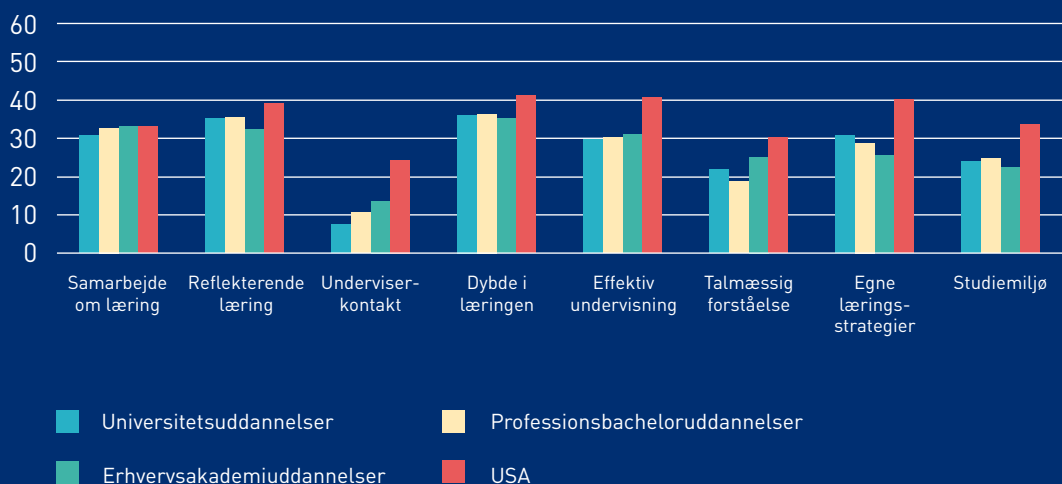
Sammenligner man med udlandet, viser det sig, at uddannelserne på en række områder kan forbedre sig væsentligt. Forbedringer er fx nødvendige, hvis de danske uddannelsesinstitutioner skal kunne måle sig med et bredt udsnit af amerikanske universiteter og colleges. Det gælder bl.a. i forhold til omfanget af kontakt mellem undervisere og studerende, de studerendes forberedelse og koblingen mellem teori og praksis.

Det er forskningsmæssigt velunderbygget, at de studerendes engagement og tidsforbrug i høj grad afhænger af den måde, uddannelser og undervisning er skruet samme på.

Engagement og læring kan måles. Det er ikke enkelt, da begge dele påvirkes af mange forskellige faktorer. Men i USA har man udviklet et analytisk redskab kaldet National Survey of Student Engagement. Metoden er udover i USA også anvendt i lande som Canada, Australien, New Zealand, Storbritannien, Irland, Chile og Kina.

FIGUR
5

OTTE INDIKATORER FOR DE STUDERENDES LÆRING, 0-60 POINT.
USA OG DANMARK

De studerende svarer på en række spørgsmål inden for otte kategorier – kaldet læringsindikatorer. Det drejer sig fx om, hvor meget de er i kontakt med deres undervisere uden for timerne (indgår i indikatoren *underviserkontakt*). Og om, hvor meget man på uddannelsen satser på det sociale miljø (indikatoren *studiemiljø*), hvorvidt de studerende rent faktisk gennemlæser noter efter timerne (indikatoren *egne læringsstrategier*), samt om de studerende får feedback fra underviseren (indikatoren *effektiv undervisning*).

De studerendes besvarelser giver en score på en skala fra 0 (skidt) til 60 (godt). Som det fremgår af figur 5 ligger de danske svar typisk omkring 30. Det indikerer, at mange danske uddannelser er middelmådige, når det kommer til at skabe engagement og læring blandt de studerende. De kunstneriske og tekniske uddannelser (ikke vist) skiller sig dog positivt ud ved generelt at ligge lidt højere på nogle af indikatorerne.

For alle indikatorer gælder det, at den danske score er lavere end den tilsvarende amerikanske (hvor besvarelser fra collegestuderende på sidste år af bacheloruddannelsen er gengivet). I forhold til nogle af dem er forskellen markant. Det gælder især indikatorerne underviserkontakt, studiemiljø, egne læringsstrategier og effektiv undervisning.

KONKRETE FORBEDRINGSPOTENTIALER

Kontakt med undervisere uden for undervisningen spiller en vigtig rolle for de studerende. Det gælder både i forhold til deres faglige engagement og for hvor meget tid, de bruger på studierne.

Men når man spørger de studerende, svarer kun én ud af ti, at de drøfter deres faglige niveau med underviserne. På universiteterne

er det sågar kun én ud af tyve. Og kun to ud af ti kan bekræfte, at de får feedback på deres undervisningsdeltagelse. Der synes at være plads til forbedringer.

Det samme kan siges om den tid de studerende bruger på deres studier. Kun et mindretal af danske uddannelser har klart specificerede forventninger til, hvor lang tid man bør bruge på de specifikke uddannelseselementer, som fx forelæsninger, forberedelse, gruppearbejde, opgaveskrivning og så videre. Og næsten ingen tjekker eller følger op på, om de studerende rent faktisk bruger den tid, der forventes.

En lang række forskningsresultater peger på, at læring også kan foregå uden for den almindelige undervisning. Det kan fx være i form af praktik, studieophold eller deltagelse i forskningsprojekter. En effektiv vej til at styrke de studerendes engagement er at støtte dem til at deltage i flere af denne type særlige læringsaktiviteter. Det viser analyser af de amerikanske uddannelser, som er bedst til at motivere deres studerende.

I Danmark er det imidlertid under halvdelen af de studerende, der lever op til denne anbefaling – selvom der på mange uddannelser er obligatoriske praktikophold.

Der er heller ingen tvivl om, at kobling mellem teori og praksis er afgørende for de studerendes læring. Netop det efterspørges af både studerende, dimittender og arbejdspladser. Alligevel viser undersøgelser, at der også her er et stort forbedringspotentiale.

For uddybning se kapitel 6 i *Nye veje og høje mål – Kvalitetsudvalgets samlede analyserapport*.

G

GOD UNDERVISNING – KUN LIDT VÆRDSAT

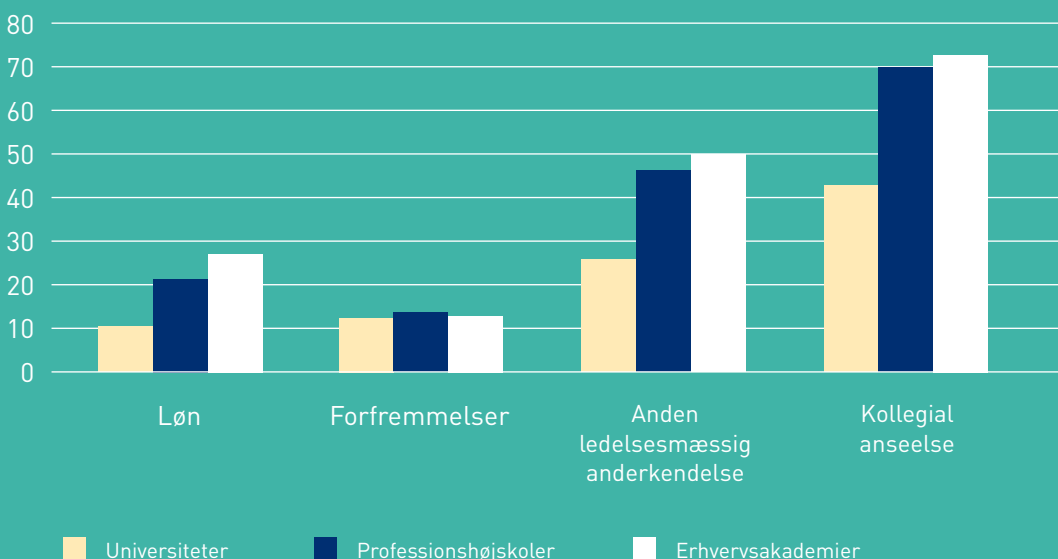
Undervisernes pædagogiske kompetencer har meget stor betydning for de studerende. Til trods for dette faktum er netop disse kompetencer ikke særskilt værdsatte.

Landets studie- og uddannelsesledere er blevet spurgt, og næsten alle giver udtryk for, at de pædagogiske kompetencer er afgørende for undervisningens kvalitet. Hvor meget de studerende lærer afhænger i høj grad af, hvad undervisere har af pædagogiske og didaktiske evner.

Men uanset, hvor vigtigt god undervisning er, så spiller det ikke den store rolle i forhold til løn, forfremmelse eller anden anerkendelse fra ledelsen. Som det fremgår af figur 6 er det fx kun én ud af ti universitetsundervisere, der mener, at kvaliteten af deres undervisning betyder noget, i forhold til hvad de tjener. Og kun omkring 15 pct. af underviserne mener, at undervisningskvaliteten spiller en rolle i forhold til forfremmelser.

FIGUR
6

ANDEL AF UNDERVISERE, SOM MENER, AT KVALITET I DERES UNDERVISNING HAR BETYDNING FOR LØN, FORFREMMELESE, KOLLEGIAL ANSEELSE OG ANDEN ANDERKENDELSE FRA LEDELSEN, PCT.

De fleste undervisere – omkring tre fjerdedele, hvis man undtager universiteterne – giver udtryk for, at god undervisning trods alt har betydning i forhold til kollegial anseelse. På universiteterne er billedet dog et andet. Færre end halvdelen mener, at kvaliteten af deres undervisning giver anseelse blandt kollegerne.

VIGTIGT – PÅ PAPIRET

Blandt lederne på institutionerne er undervisningens kvalitet et område, man satser på. Institutionsledelserne har – siger de, når de bliver spurgt – i vidt omfang sat mål og formuleret strategier for netop uddannelseskvalitet og de studerendes læring. Satsningerne når dog ikke langt uden for ledelsesgangene: Kun godt 50 pct. af undviserne kender strategierne.

40-50 pct. af undviserne på de videregående uddannelser giver udtryk for, at institutionen i høj grad prioriterer, at undviserne præsterer fremragende undervisning. Men på universiteterne tilkendegiver de dog klart, at forskning prioriteres højere end undervisning.

Ca. en tredjedel af undviserne har været på en form for pædagogisk kompetenceudvikling inden for det seneste undervisningsår. Mange sparrer med deres kolleger, men der foregår ikke meget supervision af undvisningen eller feedback fra fx kollegaer, chefen eller en læringskonsulent.

Der er altså mange gode intentioner om at prioritere undervisningskompetencer. Men der er et stykke vej igen, før det bliver reelt prioriteret – som en væsentlig del af undvisernes dagligdag og som udslagsgivende for løn, forfremmelser etc.

UNDERVISERNES KOMPETENCEPROFILER

De videregående uddannelser skal i fremtiden uddanne til en bredere del af arbejdsmarkedet end hidtil. Derfor er der behov for variation i undvisernes kvalifikationer, erfaring og kompetencer.

Men i de nuværende stillingskategorier mangler der på universiteterne reel ligeværdighed mellem uddannelse og forskning. På professionshøjskoler og erhvervsakademier kan man ikke ansætte eksterne lektorer.

De fleste studerende mener at have fagligt dygtige undvisere, men efterlyser mere kobling til praksis i undvisningen. Kravet om bredde i kompetencer imødekommes altså ikke i tilstrækkelig grad i dag.

Hvis nogle undvisere skal have løbende kontakt med praksis for at sikre en tæt kobling til uddannelserne, kan de ikke nødvendigvis samtidig være excellente forskere. Ligesom dygtige forskere kan mangle undervisningskompetencer.

Der synes alt i alt at være en udfordring med at omsætte en strategisk prioritering af uddannelseskvalitet og god undervisning i reelle incitamenter for undviserne.

De fleste institutioner er begyndt. De har fokus på området samt planer og aktiviteter, der skal styrke læring. Men det er også karakteristisk, at tiltagene er i opstartsfasen. Derfor er der kun sparsomme erfaringer og endnu mindre evidens og effektmåling.

For uddybning se kapitel 7 i *Nye veje og høje mål – Kvalitetsudvalgets samlede analyserapport*.

HH

UDDANNELSESLÆDELSE PRIORITERES FOR LIDT OG HÆMMES AF DETAILSTYRING

På alle videregående uddannelsesinstitutioner har bestyrelserne det helt overordnede ansvar for institutionens virke. Det er imidlertid ikke givet, at bestyrelserne til fulde påtager sig de opgaver, der følger af dette ansvar. Hvilket skyldes to forhold.

Det ene er, at de respektive love på området er forskellige i deres beskrivelse af bestyrelsernes ansvar. Der er altså forskelle på, hvad lovgivningen stiller af krav til bestyrelserne i forhold til at sikre og udvikle kvaliteten i institutionens uddannelser. Og ingen af lovene nævner bestyrelsernes ansvar i forhold til uddannelsernes relevans.

Det andet forhold handler om, hvilken viden bestyrelserne har om institutionernes uddannelser og dermed om, hvilke opgaver bestyrelserne reelt kan udføre på dette område.

En undersøgelse blandt institutionsledelserne indikerer, at der er forskelle på, hvilke nøgletal bestyrelserne modtager om uddannelserne. Det er ikke alle, der får samme type eller sammenlignelige data om fx. de studerendes vurdering af deres uddannelse eller dimittendundersøgelser. Uden en række centrale oplysninger er det svært for bestyrelsen at følge op på og stille krav til uddannelsernes kvalitet og relevans. Samme undersøgelse viser, at det er uklart, hvilke konsekvenser der drages af utilfredsstillende nøgletal.

LEDELSEN AF DEN ENKELTE UDDANNELSE

En helt afgørende forudsætning for at skabe uddannelser af høj kvalitet og relevans er, at hver uddannelse har en entydig ledelse. Der skal være ledelsesrum til fx at prioritere de samlede ressourcer til uddannelsen, og man skal kunne øve reel indflydelse på ansættelser, forfremmelser, aflønning og anden anerkendelse. På samme måde skal der være et mandat til at udvikle uddannelsens pædagogiske form og faglige indhold, prioritere underviserens kompetenceudvikling, osv.

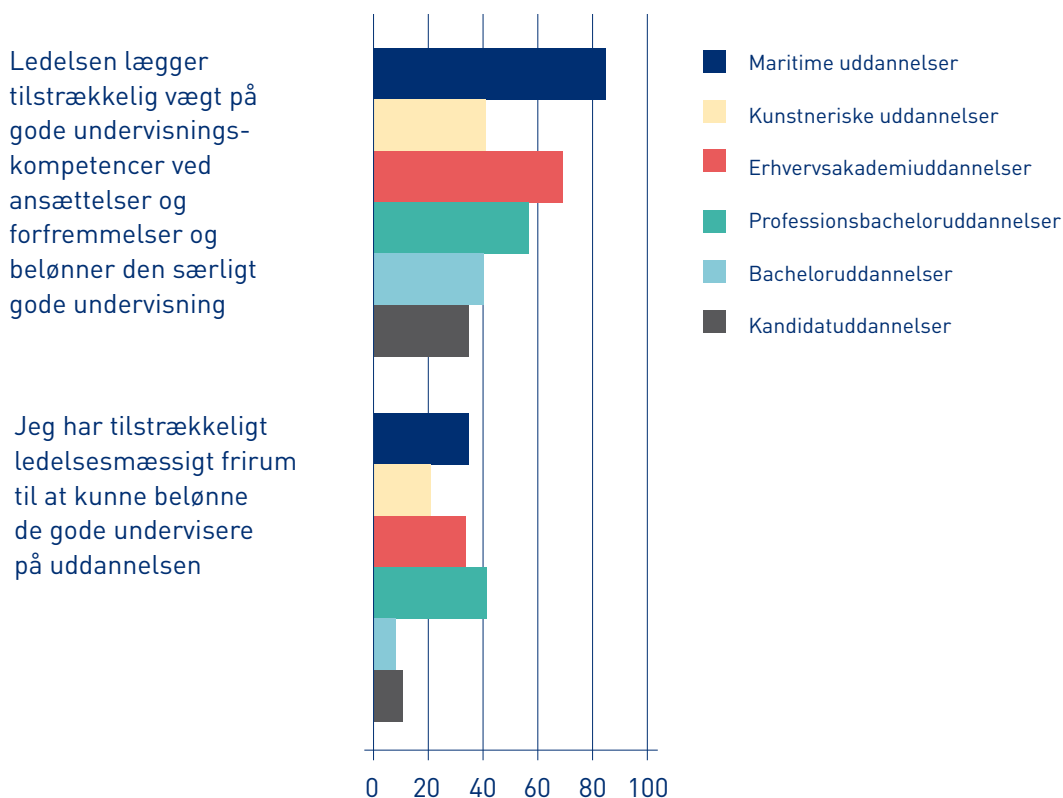
Mange studieledere – som de fleste steder står for det daglige praktiske arbejde med at tilrettelægge uddannelserne – mener ikke, at der er ledelsesmæssigt fokus på uddannelserne. Under 40 pct. vurderer eksempelvis, at ledelsen lægger tilstrækkelig vægt på underviserkompetencer ved ansættelser og forfremmelser.

Endnu færre studieledere vurderer, at de selv har et ledelsesrum til at anerkende god undervisning. På universiteterne svarer færre end hver tiende studieleder, at de har mulighed for at belønne gode undervisere, jf. figur 7.

FIGUR
7

STUDIE- OG UDDANNELSESLÉDERES SYN PÅ DERES RAMMER FOR AT SKABE GODE UDDANNELSER, PROCENTANDEL ENIG ELLER OVERVEJENDE ENIG

Situationen forekommer at være lidt bedre på de øvrige uddannelsesinstitutioner i forhold til universiteterne. Men det samlede billede er, at den øverste ledelse af institutionerne i alt for mange tilfælde ikke har prioriteret ledelse af den enkelte uddannelse tilstrækkeligt højt.

Denne manglende prioritering af den nære uddannelsesledelse kan derfor også være en væsentlig forklaring på, at så mange uddannelser ikke udnytter de studerendes fulde læringspotentiale og fulde tid, jf. udfordring E og F.

CENTRAL DETAILSTYRING

Den centrale styring af uddannelsesinstitutionerne er på mange områder karakteriseret ved en tæt regulering af uddannelsernes indhold og tilrettelæggelse – fx detaljerede eksamensregler. Samtidig er der en række eksempler på ny detaljeret procesregulering, som fx de specifikke krav der fulgte af studiefremdriftsreformen. Disse procesregulerende tiltag begrænser institutionernes ledelsesrum. Der er kun lidt plads til at tilrettelægge den for institutionen mest hensigtsmæssige indsats for at opfylde de politiske målsætninger.

Hensigten med de centralt fastsatte regler er i nogle tilfælde at understøtte studerendes retssikkerhed, ligebehandlingsprincipper eller andre politiske prioriteringer. Men disse hensyn bør kunne opretholdes, uden at de begrænser institutionsledelsens handlerum og mulighed for at tage ansvar for udvikling af uddannelsernes kvalitet og relevans.

På professionsbachelor- og erhvervsakademiuddannelsesområdet er der samtidig en høj grad af specifikke og detaljerede regler for uddannelsernes indhold og tilrettelæggelse. Særligt på professionsbachelorområdet er der et politisk ønske om direkte indflydelse på uddannelsernes indhold. En konsekvens er, at institutionerne har relativt begrænsede muligheder for konkret at tilrettelægge og udvikle de enkelte uddannelser. De har fx svært ved at tage hensyn til regionale arbejdsmarkedsbehov eller den internationale udvikling på fagområdet.

For uddybning se kapitel 8 i *Nye veje og høje mål – Kvalitetsudvalgets samlede analyserapport*.

UDBUDSBOOM MED UHELDIGE KONSEKVENSER

For øjeblikket er der knap 1.500 videregående uddannelsesudbud i alt. De senere år er der – år for år – kommet flere og flere: Nye uddannelser, nye steder, nye muligheder. At det entydigt har bevæget sig i den retning, er der flere årsager til. En væsentlig er, at der i årtier har været et politisk ønske om, at flere unge tog en uddannelse. Og at institutionerne har lyttet.

Udbudsstrukturen er blevet stadig mere uoverskuelig, efterhånden som den øgede studentermasse har fordelt sig på stadig flere udbud. Fra 2007-2013 er der positivt

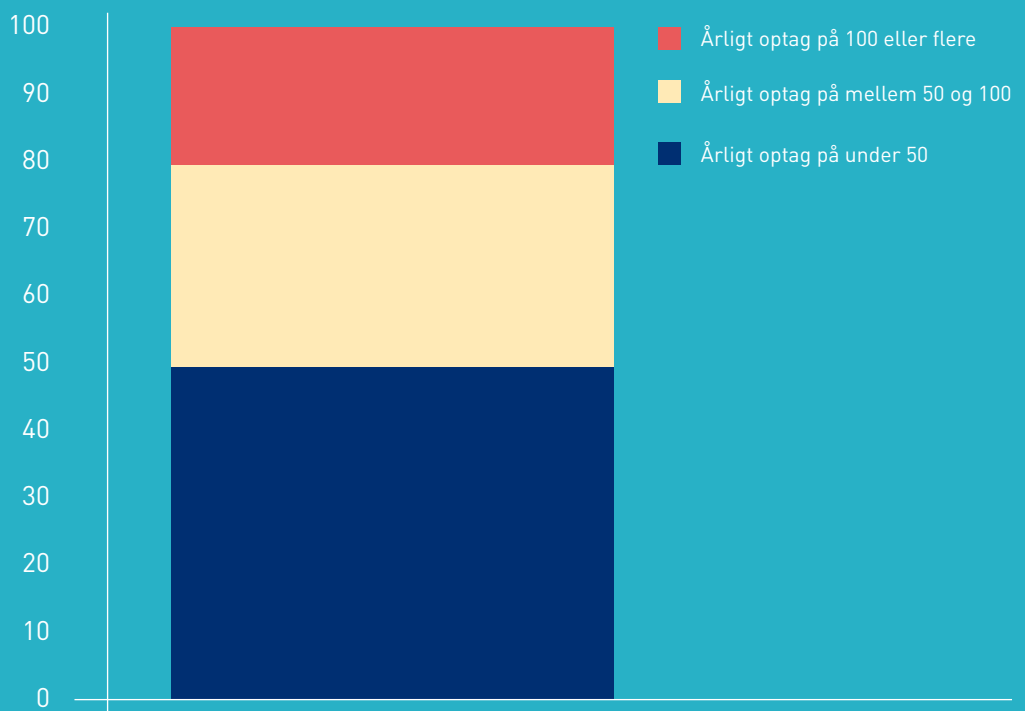
akkrediteret 316 nye videregående uddannelsesudbud. Det er knap ét nyt udbud af en videregående uddannelse om ugen.

For de unge er der nu knap 900 indgange til en videregående uddannelse. Relativt mange af dem er små udbud.

Som det fremgår af figur 8, udgør udbud, hvor der optages op til 50 studerende årligt, samlet set ca. halvdelen (49 pct.) af alle udbud. I 2013 var der konkret tale om, at der på 421 uddannelsesudbud blev optaget under 50 studerende.

FIGUR
8

UDANNELSESUDBUD FORDELT EFTER ANTALLET AF STUDERENDE, SOM BLEV OPTAGET PÅ DE ENKELTE UDBUD I 2013, PCT.

TO TYPER SMÅ UDBUD

Udbud kan være små af to grunde. Nogle fag på universiteterne – fx eskimologi, persisk og tibetansk – er bare små. De hører til under den såkaldte småfagsordning – fag, der ikke kan være store, men som det er politisk besluttet, at vi skal have i Danmark. Nogle fag på universiteterne er gennem årene blevet mindre og mindre – fx de klassiske sprogfag. Denne type små fag er ikke i sig selv et problem, men udfordringer opstår, hvis alle universiteter vil have alle uddannelser på netop deres institution. Et eksempel er faget *klassisk tysk*. I 2013 blev der optaget 117 ansøgere på landsplan fordelt på fire forskellige universiteter. Et af stederne blev der kun optaget 12 studerende.

Den anden type af små uddannelsesudbud finder man både på professionshøjskoler og erhvervsakademier. På landsplan er der tale om store uddannelser med mange studerende, som fx uddannelserne til lærer, sygeplejerske eller markedsføringsøkonom. De udbydes i henhold til lovgivningens bestemmelser om institutionernes pligt til at udbyde uddannelser regionalt. Hvor store uddannelserne end er samlet set i Danmark, så kan de blive små og med yderst begrænsede optag på det enkelte udbudssted. Man kan fx uddanne sig til

lærer 17 steder i landet, sygeplejerske 22 steder og pædagog 27 steder.

Man kan opstille hypoteser om både positive og negative effekter af små uddannelsesudbud. Måske kan der være tættere kontakt mellem undervisere og studerende – og måske det øger læring og mindsker frafald. Men modsat er det faglige miljø skrøbeligt med få fastansatte undervisere, og risiko for at uddannelsen ikke kan holde trit med udviklingen på området. Kvalitetsudvalget vurderer, at de mindre udbud kan have vanskeligere ved at sikre et højt fagligt niveau og et optimalt læringsudbytte for de studerende.

Samlet set bærer det videregående uddannelsessystem præg af, at udbuddet ikke er koordineret på tværs af de enkelte institutioner med det resultat, at der er alt for lidt arbejdsdeling mellem dem. Parallelle udbud, der overlapper i forhold til indhold og erhvervs sigte, synes ofte at være lidet begrundet i saglige hensyn til arbejdsmarkedsrelevans. Forklaringen synes i højere grad at være institutionernes egendynamik samt deres reaktion på ønsker fra politikerne.

For uddybning se kapitel 4 i *Nye veje og høje mål – Kvalitetsudvalgets samlede analyserapport*.

J

BEVILLINGSSYSTEMET UNDERSTØTTER IKKE KVALITET OG RELEVANS

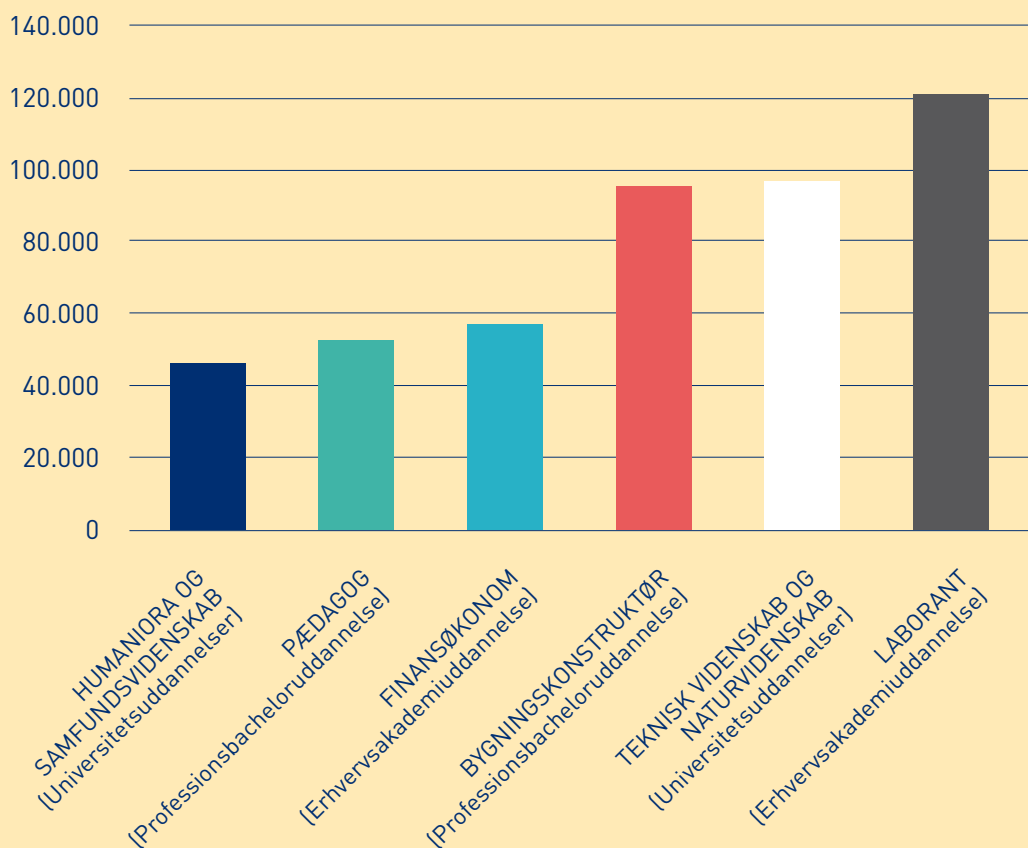
Det nuværende bevillingssystem til de videregående uddannelser består dels af et taxametersystem, dels af en basisbevilling til forskning på universiteterne. Professionshøjskoler og erhvervsakademier har først fornylig fået tildelt mindre bevillinger til forsknings- og udviklingsaktiviteter for at understøtte uddannelsernes videngrundlag.

Der udløses taxameterbevillinger i takt med, at de studerende tager fag og består eksaminer. Der er imidlertid ingen sammenhæng mellem en uddannelses kvalitet og relevans, og så den bevilling institutionen opnår.

Taxametertaksten varierer mellem forskellige uddannelser, jf. figur 9.

FIGUR
9

UDVALGTE TAXAMETERTAKSTER PÅ DE VIDEREGÅENDE UDDANNELSER, KR. (2013-PRISER)

Generelt gælder det, at taxametertaksterne til de forskellige uddannelser er historisk og politisk fastsatte. Det betyder, at der ikke nødvendigvis er nogen direkte kobling mellem omkostningerne ved at producere en given uddannelse og det tilhørende taxamertilskud. Det forhold, at der er betydelige forskelle i udgifter til fx særligt udstyr, bygninger, laboratorier, praktik mv. på de forskellige uddannelser, udgør dog en væsentlig forklaring på forskellene i taxametre.

For den enkelte uddannelse gælder, at taxameterbevillingen er proportional med antallet af beståede eksaminer. At eksamen er gennemført kan i princippet afspejle, at de studerende har fået god undervisning. Men det er ikke sikkert. En anden mulighed er, at kravene til at bestå er relativt lave. Pengene udløses, uanset hvor dygtige de studerende er blevet.

Mens undervisning af god kvalitet typisk er forbundet med betydelige udgifter, er det isoleret set helt omkostningsfrit at sænke de faglige krav til at bestå eksaminerne. Taxametermodellen indeholder ingen incitament til at øge kvalitet og relevans i de videregående uddannelser.

Det viser sig da også, at der er betydelige udsving i den studieindsats, der skal til for at opnå en given karakter. Fx viser spørgeskemaundersøgelserne, at karakteren 7 på nogle uddannelser kræver en langt større indsats – en tredjedel mere tid – end på andre. Det indikerer, at der er betydelige forskelle i de faglige krav på uddannelserne.

Selv ikke en høj dimittendledighed og lav gennemsnitsløn giver tilskyndelse til at begrænse optaget. Tværtimod giver taxametersystemet institutionerne en tilskyndelse til at øge optaget på uddannelserne på grund af stordriftsfordele.

Derudover har de en tilskyndelse til at oprette nye uddannelser og nye udbud i konkurrencen om at tiltrække studerende.

Incitamentet til at tiltrække flere studerende er mere markant i Danmark end fx i de øvrige nordiske lande. Forklaringen er, at en meget stor del af betalingen til uddannelsesinstitutionerne netop udbetales på baggrund af beståede eksaminer.

Antallet af beståede eksaminer er en rimelig og robust indikator for uddannelsernes volumen. Men der eksisterer i dag

ingen rimelig og robust indikator for uddannelsernes kvalitet og relevans. Derfor må økonomiske incitament til at fremme netop dette skabes på andre måder.

BASISMIDLER TIL FORSKNING

Når det gælder universiteter, så kan taxametersystemet ikke ses isoleret fra de bevillinger, der går til at understøtte forskning. Hvor meget der forskes, og hvad der forskes i, har betydning for mulighederne for at levere uddannelser af høj kvalitet.

Der er stor forskel på, hvor mange basismidler til forskning de forskellige universiteter har relativt til antallet af studerende. Basismidlernes størrelse afhænger bl.a. af fagsammensætningen og dermed, hvor omkostningstung forskningen er på de forskellige universiteter.

Nogle forskningsområder og uddannelser (fx naturvidenskab, teknisk videnskab og sundhedsvidenskab) er ressourcemæssigt mere omkostningstunge end andre (fx humaniora og samfundsvidenskab). Dette afspejles i tildelingen af såvel uddannelses- og taxameteret som basismidler til forskning.

Basisforskningsmidler sat i forhold til den samlede taxameterbevilling kan give en grov indikation af de bevillingsmæssige forudsætninger for at skabe forskningsbaserede uddannelser.

Opgjort på denne måde udgør basisforskningsmidlerne for de forskellige universiteter mellem ca. 45 og ca. 250 pct. På CBS (der helt overvejende udbyder samfundsvidenskabelige uddannelser) er omfanget af basismidler knap halvt så stort som taxameterbevillingerne, mens det på DTU (der helt overvejende udbyder tekniske/naturvidenskabelige uddannelser) er knap 2½ gange så stort.

Selvom forskellen i en vis udstrækning skyldes universiteternes forskellige fagområder, er der således en betydelig variation i de bevillingsmæssige forudsætninger for at skabe forskningsbaserede uddannelser, hvor de studerende overvejende møder undervisere, der er aktive forskere.

Tildelingen af størstedelen af basisforskningsmidlerne til universiteterne er historisk betinget, og dermed uafhængig af aktuelle ændringer i optag og uddannelsesmønstre.

For uddybning se kapitel 9 i *Nye veje og høje mål – Kvalitetsudvalgets samlede analyserapport*.

IK

KVALITETSSIKRING AF UDDANNELSERNE

I dag er der ikke mange muligheder for at sammenligne de videregående uddannelser på tværs af institutioner. Det primære problem er ikke mangel på data, men derimod mangel på sammenlignelige data.

Institutionerne producerer omfattende mængder af kvantitative og kvalitative data. Data, der fx handler om frafald, om de studerendes vurdering af deres uddannelse og om dimittenders vurdering af uddannelsens match med arbejdsmarkedet.

Hvilket i sig selv er helt fint. Problemet er bare, at dataindsamlingen sker på mange måder. Målemetoder, måleinterval, datakvalitet og definitioner er forskellige. Metoderne er ikke alene forskellige fra institution til institution. De varierer også på samme institution fra uddannelse til uddannelse.

Den manglende koordination kan hænge sammen med, at institutionerne har forskellige økonomisystemer og studieadministrative systemer. Men et problem i denne sammenhæng er samtidig, at der fra centralt hold mangler klar specifikation af, hvilke data der er behov for, og i hvilken form de skal indsamles og fremstilles.

MANGLENDE SAMMENLIGNELIG INFORMATION

Samtidig er der huller i, hvilke relevante data der rent faktisk produceres. Et eksempel

på data, der *ikke* findes i dag, er opgørelser over, hvor mange penge en institution faktisk bruger på at drive de enkelte uddannelser.

Institutioner får overordnet set statslige tilskud til to hovedformål. Dels til de studerendes uddannelser, dels til forskning og udvikling. Men pengene går groft sagt ind i én samlet kasse på den enkelte institution. Hvordan de herefter fordeles, hvor meget der bruges på hvad, er det for eksterne ikke muligt at skabe sig overblik over. Ligesom der mangler tilgængelige data om, hvordan de prioriteres mellem de enkelte fagområder.

De manglende eller usammenlignelige data betyder, at det er meget vanskeligt for både studerende, institutionsledelser, ministerier, politikere og andre interesserede at vurdere, hvordan det går med denne eller hin uddannelse.

Studerende og undervisere på en uddannelse har sjældent et klart billede af, om netop deres uddannelse ligger i top, eller om man modsat har meget at lære af andre uddannelser. Hvordan scorer uddannelse A på forskellige relevante parametre – fx studerendes tidsforbrug, underviserkontakt, feedback, undervisningsevalueringer, praksiselementer og efterfølgende beskæftigelse – i forhold til uddannelse B, C og D? Heller ikke her er der gennemsigthed.

	UDDANNELSE A	UDDANNELSE B	UDDANNELSE C	UDDANNELSE D
STUDERENDES TIDSFORBRUG				
STUDERENDES EVALUERING				
PRAKSISELEMENTER I UDDANNELSEN				
DIMITTEND-EVALUERING				
LØN OG BESKÆFTIGELSE FOR DIMITTENDER				
UNDERVISERSTAB				
UDDANNELSES-OMKOSTNINGER				

Hvis institutionernes bestyrelser skal følge med i og op på de enkelte uddannelsers kvalitet og relevans, er der behov for sammenlignelige data. Kun med sammenlignelige data kan man på et oplyst grundlag opstille krav og mål, som er relevante, klare og meningsfulde i forhold til den enkelte institutions udfordringer.

VURDERING UDEFRA

Nøgletal kan ikke indfange alt relevant om de enkelte uddannelser. Derfor er der god mening i, at der foretages løbende faglige tjek af de enkelte uddannelser.

Et grundigt tjek af uddannelserne omfatter ikke blot de overordnede læringsmål og læseplaner, man kan få informationer om på fagenes hjemmeside. Et besøg et par dage, hvor man interviewer håndplukkede studerende og undervisere, rækker heller ikke.

Et reelt tjek af uddannelsernes kvalitet kræver indgående kendskab til det faglige niveau i et bredt udsnit af fagene. Det kan man bl.a. få ved at vurdere niveauet i de opgaver, besvarelser og bedømmelser, der indgår i eksamen. Samtidig må det faglige niveau og uddannelsens relevans vurderes i forhold til, hvad der læres, og hvor meget man lærer på andre tilsvarende uddannelser i ind- og udland.

I dag bliver denne opgave i nogen grad løftet af eksterne censorer. Det er eksterne

faglige eksperter, som ved noget om uddannelserne og deres anvendelse. Men potentialet i den eksterne censur udnyttes ikke fuldt ud i dag.

Censorerne kommer nemlig ikke systematisk rundt på alle de uddannelser, der ligner hinanden. Desuden forholder censorerne på universitetsområdet sig kun til den enkelte eksamen og kvaliteten af selve prøve- og eksamenssystemet. Den samlede uddannelses kvalitet og relevans er ikke i fokus.

Den nuværende organisering af censorkorpserne befordrer heller ikke tværgående læring og kvalitetssikring. I 2008 var der alene på universitetsområdet 104 censorkops, hvoraf halvdelen kun er knyttet til ét universitet. Der er eksempler på censorkorps med kun fire censorer. Altså fire, der skiftes til at være eksaminator og censor for hinandens studerende. I så lille en kreds kan der kun være begrænset tilskyndelse til at være kritisk over for det faglige niveau ved eksamen.

Dertil kommer, at den nuværende censorinstitution er meget omkostningstung. Den skønnes at koste institutionerne en halv mia. kr. årligt – penge, der alternativt kunne bruges på kvalitetssikring på anden vis.

For uddybning se kapitel 9 i *Nye veje og høje mål – Kvalitetsudvalgets samlede analyserapport*.

ANBEFALINGER

TI ANBEFALINGER

I det følgende kommer Kvalitetsudvalgets forslag til, hvad der bør ændres i forhold til de videregående uddannelser. I alt er der ti anbefalinger.

Samlet set er anbefalingernes vigtigste budskab: Fokusér på og prioritéér det, som det hele drejer sig om, og som virkelig er værd at beskæftige sig med – nemlig de studerendes læring.

Glipper de studerendes læring, er alt andet ligegyldigt og spild. Enhver anstrengelse, enhver krone, ethvert tiltag er irrelevant og uden betydning, hvis ikke det fører til, at studerende på den ene eller anden måde udbygger deres viden og kompetencer.

Problemet er bare, at læringen ikke kan sættes på formel. Læring er uhyre komplekst, og den afhænger af situation, fag, kontekst, den enkelte studerende, underviseren og alt muligt andet. Læring er et flygtigt begreb – det udvikler sig, flytter sig med teknologien og antager nye former.

Netop dette ubestemmelige er forklaringen på, at der ikke er anbefalinger om *quick-fixes* med konkrete læringsmetoder.

Kvalitetsudvalget kan sige noget generelt om, hvad der – i undervisningslokaler, laboratorier og auditorier – skaber læring. Men konkret er læring en sag for de enkelte uddannelser, undervisere og studerende i fællesskab. Derfor kan man ikke – fra afstand – sikre optimal læring.

Til gengæld kan man noget andet. For uden om den svært definerbare kerne, hvor læringen opstår, ligger en række andre lag, som har betydning for, hvad der sker i kernen. Det handler om undervisere, uddannelsesledere, institutionsledere, bestyrelser, Folketing, regering, arbejdsmarked og samfund.

For hvert af disse led kan man stille mange spørgsmål om, hvorvidt det i dag er det rigtige, der sker i sektoren. Fx om der ind gennem lagene er incitamenter, som fører til, at fremragende undervisning bliver mulig? Om ansvar, bevilling, information og konsekvens følges ad? Og om de rette instanser styrer og regulerer de rette ting?

Den korte version af svarene er, som det fremgår af de netop gennemgåede udfordringer, at her er et forbedringspotentiale.

Netop spørgsmålet om styring og regulering er et centralt omdrejningspunkt for Kvalitetsudvalgets anbefalinger. For styringen af de videregående uddannelser er skæv i dag. Skæv forstået som at der fra statens side bliver styret for lidt og for vagt på de overordnede samfundsmæssige linjer. Og at der styres for tæt og for hårdt på områder – ind i mellem helt inde i uddannelserne – hvor institutionerne selv burde få og tage det ledelsesmæssige ansvar.

Anbefalingerne lægger derfor op til at lempe på reguleringen af uddannelsernes indhold og tilrettelæggelse. Men på samme tid bør der fra centralt hold gennemføres grundlæggende reformer af systemets strukturelle indretning og en skærpet samfundsmæssig styring af rammerne for uddannelsesproduktionen.

Kvalitetsudvalget har, som nævnt, ti anbefalinger til, hvad der med fordel kan justeres, styrkes eller gentænkes. Som det vil fremgå, anbefaler vi, at der – i forhold til en række parametre – sker væsentlige ændringer både på uddannelsesinstitutionerne og på det centrale niveau.

ANBEFALINGERNE:

- 1: En ny struktur i de videregående uddannelser
- 2: Dimensionering og udbudskonsolidering
- 3: Et nyt optagelsessystem
- 4: Klart ledelsesansvar for uddannelsernes kvalitet og relevans
- 5: Ansvar for høj studieaktivitet
- 6: Gode og alsidige undervisningskompetencer
- 7: Deregulering af uddannelsernes indhold og tilrettelæggelse
- 8: Bevillingsmæssig tilskyndelse
- 9: Sammenlignelige data på tværs af uddannelser
- 10: Ny censorordning

ANBEFALING

1

EN NY STRUKTUR I DE VIDEREGÅENDE UDDANNELSER

De videregående uddannelser kommer fremover til at levere mange flere dimittender til arbejdsmarkedet og især til det private arbejdsmarked. I 2030 ventes der at være 350.000 flere på arbejdsmarkedet med en videregående uddannelse end i dag.

I den offentlige sektor vil efterspørgslen efter medarbejdere med videregående uddannelser langt fra stige lige så kraftigt i samme periode. Det bliver derfor op til den private sektor at opsuge de mange ekstra med en videregående uddannelse. Det gælder især for de lange videregående uddannelser. I forhold til i dag forventes over dobbelt så mange kandidater at skulle finde et job i den private sektor i 2030.

Hvis uddannelsesløftet skal give værdi for den enkelte og samfundet, er det vigtigt, at de studerende tilegner sig kompetencer, som er relevante og anvendelige for arbejdsmarkedet.

Omstillingen af de videregående uddannelser til fremtidens arbejdsmarked kan efter Kvalitetsudvalgets opfattelse ikke håndteres ved mindre justeringer. Der er brug for mere grundlæggende ændringer, hvis alle dimittender skal have en fair chance for at få et job. Et job hvor de udnytter deres uddannelse, og hvor samfundet kan høste frugten af de meget omfattende investeringer i uddannelse.

Der skal fortsat uddannes fagspecialister inden for alle fag. Det gælder de klart professionsrettede specialister som lærere, læger og laboranter. Og det gælder specialisten inden for en række andre fag som fx. fysik, it eller litteratur. Disse dimittender skal kunne træde ind i specialiserede jobfunktioner, som er essentielle for udviklingen og anvendelsen af ny viden i samfundet.

Men den massive vækst i antallet af studerende stiller imidlertid også krav om, at nogle nyuddannede fremover rustes til at finde jobs på en bredere del af arbejdsmarkedet. Når over dobbelt så mange nyuddannede med en lang videregående uddannelse skal ud i den private sektor, stiger behovet for nye og anderledes dimittendprofiler. De skal fx kunne skabe værdi i virksomheder, der ikke har tradition for at ansætte medarbejdere med lange videregående uddannelser. Sådanne virksomheder vil efter Kvalitetsudvalgets opfattelse i højere grad kunne bruge dimittender, som besidder en solid grundfaglighed uden at være snævert fagspecialiserede. Dimittender, som måske ikke har læst fem år i ét stræk, men som alligevel har opnået en akademisk grundviden og evne til at anvende og videreudvikle den i praksis.

En sådan dimittendprofil er ikke udbredt i dagens uddannelsessystem. Akademiske

---

bachelorer har dog potentialet for at blive det. De tre-årige bacheloruddannelser kan netop give de studerende grundlæggende fagviden og træning i at anvende fagets akademiske metoder i praksis. I dag er bacheloruddannelser imidlertid ofte tilrettelagt alene med henblik på at læse videre, frem for at kunne bruges på arbejdsmarkedet.

Det akademiske bachelorniveau skal styrkes som et reelt erhvervsrelevant uddannelsesniveau. Forudsætningen for dette er et opgør med det såkaldte *retskrav*, som vi kender det i dag. Nemlig, at der sker en automatisk overgang fra bachelor- til kandidatuddannelser uden andet krav end en bestået bacheloruddannelse. I stedet for denne automatik bør der, som i andre dele af uddannelsessystemet, stilles egentlige faglige adgangskrav for optagelse. Dette vil løfte det faglige niveau på kandidatuddannelserne og samtidig åbne for, at flere bachelorer vil prøve kræfter med arbejdsmarkedet forud for eller sideløbende med en kandidatuddannelse.

En sådan ændring af retskravet indeholder også en markant udvidelse af de studerendes muligheder. Den enkelte studerende får mere fleksible muligheder for at komme tilbage og uddanne sig videre. Man skal kunne tage et job og efterfølgende eller sideløbende videreudanne sig i forhold til den ønskede karriere på arbejdsmarkedet. Uddannelsesveje skal ikke være udelukket på forhånd, og uddannelse er ikke noget, der nødvendigvis skal klares på én gang. Det handler ikke om at blive *færdiguddannet* på to, tre eller fem år, men om at kunne tilrettelægge et uddannelsesforløb i et livslangt perspektiv, som giver mening for den enkelte, for arbejdsmarkedet og for samfundet.

Kvalitetsudvalgets analyser har vist, at det på mange uddannelser er muligt at øge studieaktiviteten betragteligt. For disse uddannelser vil det formentlig være muligt at skabe afrundede erhvervsrelevante bachelorforløb inden for den eksisterende ramme på tre år. På andre uddannelser kan det være nødvendigt at udvide bachelorstudiets varighed til tre et halvt eller fire år.

Det videregående uddannelsessystem skal derfor tilbyde den fornødne fleksibilitet og mangfoldighed i uddannelsesvejene. Flere muligheder og større fleksibilitet må dog ikke udvande det faglige niveau. Princippet bør være, at ansøgere skal opfylde relevante faglige krav for at få adgang til uddannelse og videreuddannelse. På den måde får flest mulige studerende mulighed for at forfølge deres ambitioner – det kræver blot evner og motivation, og de har selv stor indflydelse på, hvornår det skal ske. Det bemærkes, at de autorisationsgivende uddannelser (fx. læge, tandlæge, dyrlæge) ikke er omfattet af nedenstående anbefaling.

KVALITETSUDVALGET ANBEFALER:

De studerende skal i langt højere grad have mulighed for at indtræde på arbejdsmarkedet som akademiske bachelorer. Strukturen på de lange videregående uddannelser skal ændres med henblik på, at universiteterne udbyder selvstændigt afrundede bacheloruddannelser. Især på fagområder, hvor der ikke findes et stort udbud af nært beslægtede professionsbachelorer.

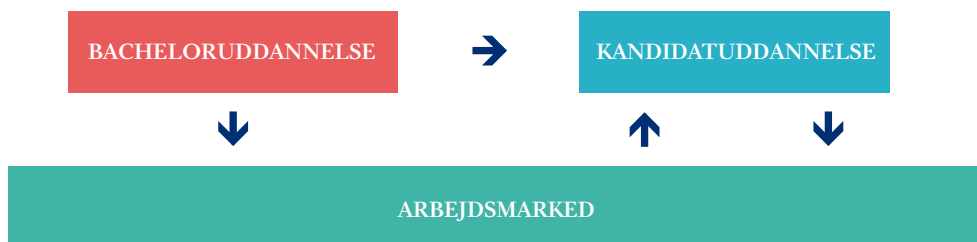
De studerende skal gives mulighed for at tone deres bacheloruddannelse i én af to retninger. Enten i retning af direkte overgang til arbejdsmarkedet eller i retning af et direkte optag på en kandidatuddannelse med vægt på faglig specialisering og en eventuel forskningsmæssig uddannelse, jf. figur II.

Universiteterne får frihed til at tilrettelægge de enkelte akademiske bacheloruddannelser inden for en ramme på tre til fire år og kandidatuddannelserne inden for en ramme på et til to år. Et samlet uddannelsesforløb bestående af en akademisk bacheloruddannelse og en kandidatuddannelse bør for den enkelte studerende som udgangspunkt ikke overstige fem år.

I DAG:

FORSLAG:

Universiteterne skal tilbyde relevante kandidatstudier for både bachelorer, som ønsker at specialisere sig fagligt i direkte forlængelse af deres bacheloruddannelse og for bachelorer, der ønsker at videreudanne sig sideløbende med deres erhvervsarbejde – efter nogle år på arbejdsmarkedet. For sidstnævnte skal kandidatuddannelserne bygge på et samspil med den praksiserfaring, som de studerende har. Uddannelserne skal have et fagligt niveau, der muliggør, at også disse kandidater kan kvalificere sig til optag på ph.d.-uddannelse.

Retskravet til en kandidatuddannelse ophæves i dets nuværende form. Frem for automatiske overgange mellem bachelor- og kandidatuddannelser indføres faglige adgangskrav til en kandidatuddannelse. Den direkte overgang mellem bachelor- og kandidatuddannelserne skal begrænses, jf. anbefaling 2 om dimensionering. Det skal ske med afsæt i en vurdering af

arbejdsmarkedets kompetencebehov – og med blik for en betydelig variation på de enkelte uddannelsesområder.

Institutionerne skal gives frihed til at fastsætte forskellige faglige adgangskrav. Disse kan variere, alt efter om optaget på kandidatuddannelsen sker i direkte forlængelse af en bacheloruddannelse, eller om optaget sker efter eller sideløbende med job.

Alle bachelorer – også professionsbachelorer – skal have mulighed for optagelse på mindst én kandidatuddannelse på universiteterne, såfremt de givne faglige adgangskrav er opfyldt.

Der vil opstå situationer, hvor der er for få pladser i forhold til antallet af ansøgere, der opfylder de faglige adgangskrav til et kandidatstudium. I det tilfælde bør udvælgelsen af studerende ske efter kriterier, som fastsættes af institutionen, jf. også anbefaling 9 om et nyt optagelsessystem.

I lyset af den massive stigning i optaget de seneste år mener Kvalitetsudvalget, at samlet set op mod to tredjedele af bachelorerne – hvis man holder de autorisationsgivende uddannelser udenfor – fremover bør møde arbejdsmarkedet, inden de vælger at læse videre på en kandidatuddannelse.

Begrænsningen af den direkte overgang til kandidatuddannelserne bør naturligvis variere mellem de enkelte uddannelser. På nogle uddannelser er der måske kun behov for, at to ud af ti tager en kandidatuddannelse, inden de træder ud på arbejdsmarkedet. På andre vil det være naturligt, at langt hovedparten går direkte videre og får mere uddannelse/specialiserer sig, inden de søger deres første job. Forskelle vil afhænge af flere faktorer. Bl.a. om det enkelte uddannelsesområde i forvejen er dækket godt ind af andre bachelorer, som det fx gør sig gældende på ingeniørområdet, hvor der både er professionsbachelor- og kandidatuddannelser

Opgøret med automatikken i den direkte overgang bør også gælde for overgangen fra en erhvervsakademiuddannelse til en professionsbacheloruddannelse. Også her bør der fastsættes faglige optagelseskrav og i tilfælde af dimensionering tages hensyn til arbejdsmarkedets behov.

Professionsbachelorer bør have mulighed for at opfylde de fagligt begrundede optagelseskrav til mindst én kandidatuddannelse. Det betyder *ikke*, at alle professionsbachelorer fremover vil have adgang til alle kandidatuddannelser. Men professionsbachelorer, der har evnerne og motivationen, og som målretter deres uddannelse, bør have reelle muligheder for at blive optaget på en faglig relevant kandidatuddannelse. Uddannelsesinstitutionerne skal på alle niveauer samarbejde om at sikre tydelige veje mellem uddannelsesniveauerne.

De foreslåede strukturreformer af de lange videregående uddannelser skal – samlet set – skabe et bedre match mellem uddannelsessystemet og arbejdsmarkedets behov. En styrket akademisk bacheloruddannelse som et reelt muligt højeste uddannelsesniveau vil være et bolværk mod risikoen for *mismatch*.

Alternativet til dette vil være en dimensionering, som vil være langt mere voldsom og indgribende end den, regeringen i efteråret 2014 har besluttet. Det vil sige, at de studerende i mindre grad skal optages i de dele af uddannelsessystemet, som i dag har vanskeligt ved at få dimittenderne i job svarende til deres uddannelse. Denne alternative strategi forekommer efter Kvalitetsudvalget opfattelse ikke at være ønskelig eller hensigtsmæssig. Derfor bør der gennemføres reformer, som giver studerende flere muligheder for at finde veje til arbejdsmarkedet.

2

DIMENSIONERING OG UDBUDSKONSOLIDERING

Der er i dag ingen samlet styring og koordinering af, hvordan optaget på videregående uddannelser imødekommer arbejdsmarkedets efterspørgsel. På en række uddannelsesområder er der uddannet for mange dimittender i forhold til arbejdsmarkedets behov, hvilket hverken er hensigtsmæssigt for den enkelte studerende eller samfundet. Modsat er der områder, hvor arbejdsmarkedet og samfundet har behov for at ekstra optag i forhold til i dag.

Beslutningen om, hvor stort optaget skal være, ligger i de fleste tilfælde hos institutionerne selv. Central dimensionering sker kun for 16 pct. af uddannelsesudbuddene i den koordinerede tilmelding (dvs. op til bachelorniveau). For de øvrige 84 pct. er der ingen central styring.

Regeringen har i efteråret taget initiativ til styrke den centrale styring ved at udbrede brugen af dimensionering på uddannelsesområder, hvorfra dimittenderne historisk set har haft en systematisk overledighed af en vis størrelse.

Kvalitetsudvalget finder det nødvendigt, at man fra centralt hold skærper styringen af optaget på de videregående uddannelser. Uddannelsesinstitutioner kan ikke hver især forventes at tage de fornødne samfundsmæssige hensyn i en samlet koordinering af uddannelsespladserne. Bevillingssystemet

indeholder for den enkelte institution ingen incitament til at reducere optaget på uddannelserne.

Dimensionering af uddannelserne bør baseres på et solidt og nuanceret analytisk grundlag. Der bør tages højde for, hvordan dimittenderne har klaret sig på arbejdsmarkedet. Og man bør vurdere det fremtidige match mellem udbud og efterspørgsel af forskellige dimittender.

KVALITETSUDVALGET ANBEFALER:

Der skal udvikles en systematisk og velfunderet central styring af antallet af uddannelsespladser på hele det videregående uddannelsesområde.

Styringen skal tage højde for, at mange dimittender aspirerer til samme type jobs – uanset geografi, uddannelsesinstitution og specifik uddannelse. Derfor bør man i styringen af optaget se på hele grupper af uddannelser, som har det tilfælles, at dimittenderne overlapper eller substituerer hinanden på arbejdsmarkedet.

Central dimensionering skal baseres på et solidt fagligt grundlag, hvor der tages udgangspunkt i den enkelte uddannelse eller uddannelsesgruppe. Relevante parametre kunne være:

- historisk ledighed og indkomst
- udvikling i relativ ledighed
- fremskrivning af antal dimittender på grundlag af nuværende udvikling i optag
- afsætning af dimittender til henholdsvis det offentlige og private arbejdsmarked
- substituerbarhed på arbejdsmarkedet
- vurdering af de specifikke dele af arbejdsmarkedet, som den pågældende uddannelsesgruppe retter sig imod.

Analyseapparatet bør etableres hos en uafhængig institution, som fx De Økonomiske Råds Sekretariat. Analyseberedskabet vil kunne danne grundlag for dimensioneringsbeslutninger både fra centralt hold og ude på institutionerne. Derfor bør de offentliggøres.

Central fastsat dimensionering skal alene sigte mod at begrænse optaget på uddannelser eller grupper af uddannelser med klare indikationer på overproduktion. De konkrete beslutninger om dimensionering skal hvile på fagkyndig rådgivning med armslængde til det politiske system, så man undgår en politisering. Det foreslås, at Det Rådgivende Udvalg for Vurdering af Udbud af Videregående Uddannelser (RUVU) får til opgave at afgive indstillinger om den konkrete dimensionering.

Selve dimensioneringsprocessen bør tilrettelægges, så der i første omgang udmeldes optag på uddannelsesgruppeniveau på landsplan.

Institutionerne bør inden for rammen i hver uddannelsesgruppe have mulighed for at indstille et samlet forslag til fordeling af pladser mellem institutionerne på enkeltuddannelser. Såfremt institutionerne ikke er i stand til det, bør RUVU indstille den konkrete dimensionering af pladserne på institutionsniveau til den ansvarlige minister.

Det vil dog på visse områder være relevant at foretage central dimensionering på enkeltuddannelsesniveau, sådan som det allerede sker i dag.

Det bør være et krav til de konkrete beslutninger om dimensionering af enkeltuddannelser, at de lever op til sikring af fagligt bæredygtige uddannelser. Der bør med inspiration fra bl.a. Norge fastsættes

en minimumsstørrelse for et uddannelsesudbud. Kvalitetsudvalget foreslår en minimumsgrænse på 30 studerende i årligt optag på det enkelte udbud af erhvervsakademi-, professionsbachelor- og universitetsbacheloruddannelser.

Såkaldte småfag (små uddannelser, som anses for relevante selv med et samlet optag på under 30 på landsplan), bør kun udbydes ét sted i landet for at sikre den faglige bæredygtighed og kvalitet.

En reduktion af antal uddannelsesudbud er efter Kvalitetsudvalgets opfattelse ikke en hindring for, at dele af uddannelsesaktiviteten kan foregå på forskellige geografiske lokaliteter eller kan gennemføres ved mere elektronisk baserede udbuds- og undervisningsformer. Kvalitetsudvalgets intention er ikke en ringere regional dækning, men at sikre et ensartet højt kvalitetsniveau, herunder samme valg- og specialiseringsmuligheder i uddannelsesforløbet for alle studerende.

Ikke kun i forhold til enkeltpladser, men også i forhold til hvor i landet en uddannelse udbydes bør det i første omgang være institutionerne selv, der forestår arbejdet med at gennemføre en reduktion. Det bør ske i overensstemmelse med de fastsatte principper herfor samt den centralt udmeldte ramme for dimensionering af antal uddannelsespladser.

RUVU bør ligeledes afgive indstilling om dimensionering af den direkte overgang fra bachelor- til kandidatuddannelserne som beskrevet i anbefaling 1. Det skal ske under hensyntagen til relevante data for uddannelsen. Data kunne fx omfatte overgangsfrekvensen fra kandidat til ph.d.-uddannelse og andelen af dimittender som arbejder med opgaver, der kræver kompetencer på højt specialiseret niveau, herunder fx forskningsopgaver. Derudover vil det være relevant at se på hvor meget, antallet af personer på arbejdsmarkedet med den pågældende kandidatuddannelse stiger over de kommende år samt udbuddet af professionsbachelorer, som er beskæftiget inden for samme fagområde. Processen med at fastlægge den konkrete begrænsning bør ske efter samme model, som for dimensionering af uddannelser op til bachelorniveauet. Herunder at uddannelsesinstitutionerne inddrages i den konkrete fordeling af pladser på enkeltuddannelser.

ANBEFALING

3

ET NYT OPTAGELSESSYSTEM

Optagelsessystemet bør ændres. Målet skal være at sikre, at flere studerende optages på den rette uddannelse i første forsøg. Frafaldet bør reduceres, og det samme bør ske i forhold til de forvriddinger, vi ser fra den forholdsvis ensidige brug af karaktergennemsnit af den adgangsgivende eksamen.

I dag stilles der krav til adgangskaraktarer på ca. 40 pct. af uddannelserne. Karaktergennemsnittet er styrende, uden skelen til niveauet og fagkombinationer. Hvilket giver en uhensigtsmæssig forvriddning i fordelingen af studiepladser. Herunder bl.a. en social skævhed i adgangen til de mest populære uddannelser.

Et bedre match vil og skal ikke afskaffe frafald, men der er et potentiale for at reducere det. Uddannelsernes indhold og krav skal afstemmes bedre med de studerendes forudsætninger og forventninger.

KVALITETSUDVALGET ANBEFALER:

Optagelsessystemet til de videregående uddannelser skal reformeres. Målet er at sikre et bedre match mellem studerende og uddannelse, reducere høje frafaldsrater og imødegå en uhensigtsmæssig forvriddning i fordelingen af studiepladser.

Institutionerne skal systematisk fastsætte fagligt begrundede uddannelsesspecifikke adgangskrav. Det vil sige krav til bestemte fag, fagenes niveau og bestemte minimumskaraktarer i disse fag. Herved vil karaktergennemsnittet som eneste optagelsesgrundlag på sigt kunne afskaffes.

Samtidig skal det fra central hold fastlægges, at uddannelserne maksimalt kan have karakteren 7 som adgangskrav – uanset om der er tale om karakterer i bestemte fag, et gennemsnit af flere eller af alle fag i den adgangsgivende eksamen.

Når der er for få pladser i forhold til antallet af ansøgere, der opfylder de uddannelsesspecifikke adgangskrav, skal ansøgerne vurderes individuelt. Det kan fx ske ved anvendelse af motiverede ansøgninger, interviews og optagelsesprøver.

Uddannelsesinstitutionerne skal selv fastlægge hvilke konkrete kriterier, de vil lægge vægt på i den individuelle vurdering. Kriterierne skal dog være objektive, faglige og offentligt tilgængelige. For at undgå tidligere tiders langstrakte point-jagt blandt ansøgere skal det ikke være muligt at lægge vægt på erhvervsarbejde eller andre aktiviteter, som er foretaget mere end et år før ansøgningstidspunktet.

På uddannelser, der også efter indførelsen af uddannelsesspecifikke adgangskrav har et stort frafald, skal ansøgerne vurderes individuelt, fx ved anvendelse af motiverede ansøgninger, interviews og

---

optagelsesprøver. Det skal ske uanset antallet af ansøgere i forhold til antal pladser – altså også, hvis der er flere pladser, end der er ansøgere.

Den ændrede optagelsespraksis indføres gradvist over en årrække. Individuelle vurderinger på et bredere grundlag end karakterkvotienter indføres først på uddannelserne med det højeste frafald og på uddannelserne med de højeste kvotientkrav til karaktergennemsnittet – fx uddannelser med et snit over 10.

For uddannelser med høje adgangskvotienter vil indfasningen konkret betyde, at der først sættes en grænse for karakterkrav på fx maksimalt 10. Det vil betyde, at en given uddannelse, som historisk har haft en optagelses-

kvotient på fx 10,5, fra indfasningens start maksimalt kan sætte adgangskrav på 10. Det gælder både udvalgte fag gennemført på de krævede niveauer (fx krav om 10 i matematik på mindst B-niveau), kombinationer af fag, og gennemsnit af samtlige fag i den adgangsgivende eksamen.

Kvalitetsudvalget ønsker ikke at nedlægge Den Koordinerede Tilmelding. Den centrale koordinering er optagelsessystemets største styrke. Men der er behov for, at de enkelte uddannelser i endnu højere grad tilpasser optagelseskriterier og optagelsesformer, så de kan skabe det bedste match mellem uddannelse og ansøger. Kvalitetsudvalget ser det ikke som en løsning at lave en tilpasning af optagelsessystemet, så flere bare optages gennem kvote 2. Det vil udelukkende skabe yderligere problemer i forhold til optagelse gennem kvote 1.

4

KLART LEDELSESANSVAR FOR UDDANNELSERNES KVALITET OG RELEVANS

Udviklingen af de videregående uddannelser kræver et klart ledelsesmæssigt ansvar og en ledelsesmæssig prioritering.

På universiteterne er det over 10 år siden, at ledelsen fik ansvaret for uddannelsernes kvalitet. Alligevel løftes det ansvar mange steder ikke fuldt ud i dag. Kun få universitetsundervisere oplever, at god kvalitet i undervisningen belønnes af ledelsen. Billedet er ikke meget bedre på de øvrige uddannelsesinstitutioner. Under 40 pct. af studielederne vurderer, at ledelsen lægger tilstrækkelig vægt på underviserkompetencer ved ansættelser og forfremmelser.

Det faktum, at de færreste studerende bruger den forudsatte tid på studierne, kan langt hen ad vejen forklares med, at uddannelserne ikke holder dem til ilden. Alt for få studerende drøfter fx deres faglige niveau med en underviser, og det kniber også gevaldigt med at få feedback på deres undervisningsdeltagelse.

KVALITETSUDVALGET ANBEFALER:

De respektive love for de videregående uddannelsesinstitutioner skal ændres. Det skal være tydeligt, at bestyrelsen har ansvar for sikring og udvikling af kvalitet og relevans. Bestyrelsen skal på baggrund af relevant og sammenlignelig ledelsesinformation tage stilling til de enkelte uddannelsers indsats og resultater.

På universiteterne skal rektorerne sikre, at ansvar for kvalitet og relevans på den enkelte universitetsuddannelse reelt løftes i samme grad og på samme niveau som ansvar for forskningen og øvrige opgaver.

På alle uddannelsesinstitutioner bør ansvaret og de beføjelser, der vedrører den enkelte uddannelse, ligge entydigt hos én person, som er tæt på uddannelsen og den daglige undervisning. Det gælder fx i forhold til at disponere de samlede ressourcer til uddannelsen, valg af undervisere mv. Også udvikling af uddannelsens pædagogiske form, faglige indhold og undervisernes pædagogiske kompetencer bør være et anliggende for denne person, som derfor også bør have en reel indflydelse på ansættelser, aflønning mv., selv om det ikke er vedkommendes direkte ansvar.

Det er vigtigt, at den leder, der får delegeret ansvaret for den enkelte uddannelse, også kan holdes ansvarlig for uddannelsens udvikling.

Samtidig er det væsentligt, at institutionernes bestyrelser kan sammenligne resultater på tværs af uddannelser og institutioner. Det er nødvendigt, hvis de skal følge mere systematisk med i uddannelsernes kvalitet og relevans. Der er behov for en langt bedre og mere detaljeret ledelsesinformation, end det der er til rådighed i dag. Denne anbefaling skal derfor ses i sammenhæng med anbefaling 9 om øget gennemsigtighed.

I modsætning til Kvalitetsudvalgets tilkendegivelse i delrapport 2, er vurderingen nu, at en styrket uddannelsesledelse *ikke* kræver en lovændring af studienævnenes nuværende kompetencer.

ANBEFALING

5

ANSVAR FOR HØJ STUDIEAKTIVITET

I dag kan en række uddannelser klares på deltid. Kvalitetsudvalgets spørgeskemaundersøgelser viser, at de studerendes tidsforbrug i gennemsnit skal øges med ca. 20 pct. – varierende fra ganske få pct. til omkring 50 pct. – for at nå et omfang, der svarer til et fuldtidsstudie.

På mange uddannelser kan man skærpe kravene til, hvad der skal præsteres, for at opnå de gældende 60 årlige ETCS-point. Samtidig må undervisere, uddannelsesledere og institutionsledelser understøtte et større engagement – idet øgede krav og større læsemængder ikke kan gøre det alene.

Kvalitetsudvalget har givet en række eksempler på, hvordan de studerendes engagement og tidsforbrug kan styrkes. De er både inspireret af den internationale forskningslitteratur og af specifikke uddannelser i Danmark. Det må dog være op til den enkelte uddannelsesledelse at afgøre, hvordan man bedst skaber en uddannelse, hvor de studerende bruger fuld tid på studiet og opnår størst mulig læring. Uanset metode, bør det være et ledelsesmæssigt ansvar at følge op på, om det virker.

KVALITETSUDVALGET ANBEFALER:

Institutionerne skal sikre, at den enkelte uddannelse gennem dens indhold og tilrettelæggelse kræver et gennemsnitligt studietidsforbrug svarende til ETCS-normen på 1.650 timer om året.

Uddannelsesledelsen bør løbende følge op på, hvorvidt den forudsatte studieintensitet opnås. Og der bør iværksættes initiativer, hvis det ikke er tilfældet. Opfyldelse af ETCS-normen og dokumentation herfor bør indgå som kriterium i institutionsakkrediteringen.

Allerede i dag er der på mange institutioner initiativer i forhold til at kortlægge studieaktiviteten. Disse initiativer er første skridt til at styrke aktiviteten. Men næste skridt er, at der sker en systematisk sammenligning af forventet og reel studieaktivitet. Med det mål at tilpasse indhold, ambitionsniveau og tilrettelæggelsesform. Det vil være en forudsætning for, at institutionerne kan vurdere, om en gennemsnitsstuderende lever op til institutionernes egne standarder for, hvad der udgør et fuldtidsstudium.

6

GODE OG ALSIDIGE
UNDERVISNINGSKOMPETENCER

God undervisning og dygtige undervisere er en hel central forudsætning for de studerendes læring. At det forholder sig sådan er ikke bare intuitivt logisk. Det underbygges af både institutioner, undervisere, studerende og forskningen.

Alligevel er der meget begrænset formel anerkendelse og prioritering af undervisningskompetencer. Der er ingen tegn på, at fremragende undervisning understøttes nævneværdigt af de formelle rammer eller ledelsernes prioritering. Samtidig er det et problem, at den samlede underviserstabs kompetencesammensætning kun i ringe grad afspejler den virkelighed, dimittenderne skal ud i.

**KVALITETSUDVALGET
ANBEFALER:**

Stillingsstrukturen skal justeres for at understøtte, at uddannelserne kan sammensætte en alsidig underviserstab, som tilsammen har de nødvendige faglige, pædagogiske og praksisrettede kompetencer.

Professionshøjskolerne og erhvervsakademierne bør i deres stillingsstruktur have mulighed for at rekruttere eksterne undervisere – ligesom universiteter har i dag – med henblik på at styrke uddannelsernes praksisnære dimension.

Der bør foretages en revision af kompetencekravene i universiteternes stillingsstruktur-beskrivelse med henblik på at understøtte en ligevægt i kravene til og dokumentationen af kompetencer inden for forskning og undervisning.

Universiteterne må både formelt og reelt sikre, at der er ligeværdighed mellem undervisnings-, forsknings- og praksis-kompetencer. Det skal fx gælde både i forhold til stillingsopslag, bedømmelsesgrundlag, og prioritering ved ansættelse, forfremmelse og lønfastsættelse.

Alle institutioner bør udarbejde en politik for omfanget af fastansattes undervisningsforpligtelser, herunder frikøb til forskningsaktiviteter mv. med henblik på at sikre undervisningens kvalitet.

Alle forskere, der ansættes på baggrund af offentlige konkurrenceudsatte forskningsbevillinger, skal have ret og pligt til at indgå i undervisningen i et vist omfang, fx med 20 pct. af deres tid, som det er sædvanlig praksis ved visse statslige forskningsbevillinger. Institutionerne bør endvidere udarbejde en politik, der søger at fremme, at forskere, der finansieres af private forskningsmidler, medvirker i uddannelsesaktiviteter.

ANBEFALING

7

DEREGULERING AF UDDANNELSERNES INDHOLD OG TILRETTELÆGGELSE

Institutionernes ledelse bør have rum til selv at definere og iværksætte midler til at nå målet om et højt niveau for kvalitet og relevans i uddannelserne.

De senere år har der været en tendens til statslig detail- og procesregulering. Dette bør afløses af et styringsrationale, der stemmer bedre overens med den reelle udvikling, institutionerne har gennemgået i samme periode. De er blevet større og stærkere, har fået eksterne bestyrelser, og der er sket en bevægelse fra akkreditering af uddannelser til akkreditering af institutioner.

Med den nuværende styring er der en risiko for en ansvarsfralæggelse, altså at man læner sig op ad, at nogle andre har lavet detaljerede regler, og at opgaven alene er formelt at leve op til disse regler. I stedet skal der skabes mulighed for en dynamisk ledelseskultur, hvor man tager ansvar for at udvikle uddannelserne.

KVALITETSUDVALGET ANBEFALER:

Den centrale styring skal koncentreres om den overordnede mål- og rammesætning. Den bør være fokuseret på de felter, hvor institutionernes indbyrdes konkurrence kan have konsekvenser, der er uhensigtsmæssige set fra et samfundsmæssigt synspunkt. Fx bør man fra centralt hold tage stilling til koordinering af det samlede udbud af uddannelser, områder, hvor der er for mange og for små udbud, samt områder, hvor der er et stort samlet optag af studerende og dårlige beskæftigelsesudsigter.

Der skal ske en generel deregulering af områder kendetegnet af en høj reguleringsgrad, fx centrale regler om uddannelsens indhold, tilrettelæggelse af eksaminer, reguleringen af internationalisering i uddannelserne og sikring af studiefremdrift. I stedet skal institutionerne gives en mere overordnet hjemmel til selv at fastsætte de detaljerede regler for uddannelsernes indhold og tilrettelæggelse.

8

BEVILLINGSMÆSSIG TILSKYNDELSE

Det nuværende finansieringssystem indeholder ingen incitamenter til at styrke uddannelsernes kvalitet og relevans. Tværtimod kan taxametersystemet tilskynde institutionerne til at være tilbageholdende med at stille høje faglige krav til de studerende. Beståede eksaminer giver penge.

En basisbevilling til uddannelse vil kunne begrænse incitamenter til at optage flere studerende, end det er hensigtsmæssigt for samfundet. Og fokus på kvaliteten vil kunne øges.

På universitetsområdet er der en særskilt bevillingsmæssig problematik i forhold til at sikre forskningsbaseret af uddannelserne. Det er Kvalitetsudvalgets opfattelse, at hovedparten af undervisningen på alle universitetsuddannelser for at være forskningsbaseret må varetages af aktive forskere, der er ajourført inden for fagområdet. Det kræver en forskningsaktivitet, der er indholdsmæssig relevant og har et vist minimumsvolumen i forhold til uddannelsesaktiviteten.

Kvalitetsudvalget finder det hensigtsmæssigt, at erhvervsakademi- og professionsbacheloruddannelsernes videngrundlag understøttes af en bevilling, som sikrer, at uddannelserne baseres på forsknings- og udviklingsviden inden for fagene.

Derudover bør man i uddannelsesfinansieringen lære af forskningens tradition med et tostrengt offentligt bevillingssystem, hvor nogle af pengene er konkurrenceudsatte. Også i forhold til uddannelser kan konkurrence skabe dynamik og kvalitetsudvikling.

KVALITETSUDVALGET ANBEFALER:

En større andel af uddannelsesudgifterne skal finansieres ved faste årlige bevillinger til institutionerne. Taxameteret skal kun finansiere de egentlige marginale omkostninger forbundet med ændringer i antallet af studenter.

Fra centralt hold skal det sikres, at det enkelte universitet som minimum tildeles basisforskningsmidler, der kan sikre forskningsbaseret af alle universitetets uddannelser. Det skal samtidig sikres, at der ikke indrettes en automatik i bevillingen, der giver institutionerne tilskyndelse til at øge optaget af studerende eller oprette nye uddannelsesudbud – uden hensyntagen til de beskæftigelsesmæssige og samfundsøkonomiske behov.

Der skal etableres et fagligt råd for fremme af kvalitet og relevans i de videregående uddannelser. Rådets formål skal være at administrere konkurrenceudsatte bevillinger til fremme af kvalitet og relevans i de videregående uddannelser. Samtidig skal rådet formidle viden og resultater om god undervisning og rådgive den ansvarlige minister om disse forhold.

Rådet skal tildeles en bevilling på ca. 1 mia. kr. årligt. Bevillingen skal understøtte udvikling og afprøvning af nye tilrettelæggelses- og undervisningsformer. Bevillingen foreslås finansieret ved en omlægning af fem pct. af taxameterudgifterne til videregående uddannelser samt (i mindre omfang) en omlægning af institutionernes basisbevillinger til forsknings- og udviklingsaktiviteter.

Det faglige råd for fremme af kvalitet og relevans i de videregående uddannelser bør fungere på samme måde som Det frie Forskningsråd. Penge bør uddeles efter ansøgning fra institutionernes uddannelsesledere eller undervisere. Institutionerne vil kunne indsende ansøgninger i overensstemmelse med deres strategi for udvikling af uddannelsernes kvalitet og relevans. Derved kan midlerne understøtte uddannelsesstrategierne og give institutionerne yderligere tilskyndelse til at sikre implementering af dem.

Udmøntningen skal styrke det pædagogiske niveau og relevansen af de studerendes læring. Samtidig skal det være muligt at yde støtte til følgeforskning og til at udvikle metoder, som institutionerne kan anvende til at evaluere, hvordan nye tiltag indvirker på de studerendes læring. Det vil bidrage til at styrke den danske forskning på området og tilvejebringe evidensbaseret viden om de studerendes læring.

9

SAMMENLIGNELIGE DATA
PÅ TVÆRS AF UDDANNELSER

Institutionerne producerer i dag hver især en omfattende mængde af data om deres uddannelser. Data om studentertilfredshed, kvalitet, beskæftigelse og andre relevante forhold. Men information kan ikke sammenlignes på tværs. Systematiske sammenligninger er hverken mulig for institutionsledelsen, centraladministrationen, den studerende eller den uddannelsessøgende.

Ledelsen skal have ansvar for at gennemføre systematiske undervisningsevalueringer af alle udbudte fag og kurser, og resultaterne skal være offentligt tilgængelige.

Det centrale tilsyn med institutionerne skal målrettes på baggrund af målbare indikatorer for kvalitet og relevans. Der bør føres særligt tilsyn, hvis data indikerer, at der på visse områder er særlige udfordringer.

Endvidere bør indikatorerne kunne anvendes i ministeriets udviklingskontrakter med de enkelte institutioner.

**KVALITETSUDVALGET
ANBEFALER:**

Information om uddannelsernes kvalitet og relevans skal være offentligt tilgængelig og sammenlignelig på tværs af uddannelser og institutioner. Informationen skal opgøres for hver uddannelse og bør omfatte nøgletal for både ressourceanvendelse (input) og opnåede resultater (output og effekt).

Der bør indføres et centralt udviklet og vedligeholdt elektronisk informationssystem (en informationsplatform fx i form af en app), som opdateres løbende og kan bruges særligt af uddannelsessøgende.

Hvert tredje år skal samtlige studerende inviteres til at deltage i en national spørgeskemaundersøgelse, der i stil med National Survey of Student Engagement (NSSE-konceptet) skal kortlægge uddannelsernes kvalitet og relevans og de studerendes læringsudbytte.

Det er vigtigt, at nøgletallene for de enkelte uddannelser kan bruges af alle interessenter. Derfor bør de udarbejdes i et samarbejde mellem institutioner og centraladministrationen. Data kunne bl.a. omfatte:

- De samlede omkostninger ved uddannelsen
- Underviserressourcer, herunder fx antal undervisere
- De studerendes studieaktivitet
- Praksisrettede elementer i uddannelserne
- De studerendes engagement i uddannelsen
- De studerendes gennemførelse og frafald
- De studerendes vurdering af kvalitet og relevans
- Dimittendernes vurdering af kvalitet og relevans
- Dimittendernes efterfølgende løn og beskæftigelse

Valget af indikatorer bør ske under hensyntagen til, hvilken information institutionerne allerede har eller relativt enkelt kan skabe. Målet er *ikke*, at give institutionerne unødige ekstra administrative byrder.

Dataindsamlingen bør så vidt muligt understøttes fra centralt hold, og offentliggørelsen skal være ens for alle videregående uddannelser.

I forhold til at afdække de studerendes engagement og vurdering af deres uddannelse anbefales det at anvende et internationalt udviklet gennemprøvet og udbredt koncept, der muliggør internationale sammenligninger. Indsatsen bør tænkes ind som en del af uddannelsernes samlede indsats for at afdække uddannelseskvalitet, studiemiljø mv.

For Kvalitetsudvalget er der en direkte sammenhæng mellem anbefalingen om øget gennemsigtighed og anbefalingen om at mindske den centrale detailstyring. Mere frihed går således hånd i hånd med større gennemsigtighed.

10

NY CENSORORDNING

Den eksterne censur bidrager i dag ikke tilstrækkeligt til kvalitetssikringen.

Censorinstitutionens ansvar på universitetsområdet er snævert fokuseret på eksaminer og eksamensregler, censorkorpserne er i mange tilfælde ikke reelt landsdækkende, og der kan stilles spørgsmålstegn ved uafhængigheden.

Den eksterne censur skal bidrage til de studerendes retssikkerhed. Men ekstern censur medvirker kun på en tredjedel af eksaminerne, og der anvendes mange ressourcer på dette ene element i retssikkerheden.

bør være muligt at inddrage udenlandske eksperter.

De nye eksterne censorvurderinger bør være et led i det allerede gældende akkrediteringskriterium om "regelmæssige evalueringer af uddannelserne med inddragelse af eksterne eksperter."

Institutionerne skal have pligt til at sikre de studerendes retssikkerhed i forbindelse med eksaminerne. Det skal ske gennem egne regler, procedurer og klageadgang. Reglerne skal indgå i vurderingen ved institutionsakkreditering.

Den nuværende form for obligatorisk medvirken af eksterne censorer ved eksamen ophæves og erstattes af en frivillig ordning, hvor institutionerne selv beslutter i hvilken udstrækning og ved hvilke eksaminer, de ønsker at anvende ekstern censur. De nye censorkorps skal være til rådighed til sådanne opgaver.

KVALITETSUDVALGET ANBEFALER:

Alle videregående uddannelser skal med mellemrum kvalitetssikres af eksterne fageksperter. Det foreslås, at der skabes en ny form for ekstern censur. Denne skal ikke fokusere på eksamen, men vurdere det faglige niveau på tværs af sammenlignelige uddannelser. Vurderingerne skal bl.a. omfatte stikprøver af de skriftlige opgaver og bedømmelserne af dem. Forslaget skal bl.a. kunne modvirke tilskyndelsen til at sænke det faglige niveau med henblik på at sikre en høj STÅ-produktion, som i dag er indlejret i taxametersystemet.

For at løfte denne nye opgave skal der ske en konsolidering i form af færre, men reelt landsdækkende censorkorps, der tilsammen dækker alle fagområder. De nye censorkorps vil have færre medlemmer end i dag, og det

Udover den nye eksterne censur, som skal fokusere på uddannelsernes samlede kvalitet, ændrer forslaget ikke de enkelte institutioners mulighed for at gennemføre ekstern eller intern censur på de enkelte prøver. Med forslaget fjernes den eksterne prøvecensur således ikke. Den gives fri ud fra et ønske om, at de enkelte institutioner kan målrette brugen af ekstern censur mod de områder, hvor de vurderer, der er mest behov for det.

Udgifterne til både ekstern censur og helhedscensur skønnes samlet set at ville udgøre 100-200 mio. kr. mod ca. 500 mio. kr. ved den eksisterende censorinstitution.

EFTERSKRIFT

Det videregående uddannelsessystem er en meget vigtig del af vores velfærdssamfund. Vi har alle en fælles interesse i, at uddannelserne er relevante i et bredt samfundsperspektiv og af høj kvalitet. Og vi kan helt legitimt forvente, at de studerende bliver udfordret og gør sig umage. Skattefinansierede videregående uddannelser er et unikt privilegium.

I det lys har Kvalitetsudvalget gennem det seneste år med glæde konstateret en tiltagende interesse for og debat om videregående uddannelse. Det er vigtigt, for det bør være af interesse for alle. Videregående uddannelse er en massiv samfundsinvestering, alle betaler til det, og det skulle gerne komme os alle til gode. Emnet er alt for alvorligt til at være isoleret til snævre diskussioner mellem politikere og uddannelsessektor.

Vores analyser viser, at der er behov for at justere rammerne og for at udvikle indholdet af uddannelserne. Og det er nødvendigt at både politikere, institutioner, studerende, undervisere, erhvervsliv og organisationer tager del i justeringerne og tager ansvar. Nogle beslutninger skal håndteres centralt med et blik for det samlede uddannelseslandskab – såsom dimensionering. Andre er i bedre hænder tæt på fagmiljøerne – såsom valg af undervisnings- og eksamensformer, der bedst understøtter studerendes læring.

Der bør ske ændringer. At lade stå til synes ikke at være en gangbar mulighed.

Kvalitetsudvalget har været omkring både de overordnede systemstrukturer og de institutionelle vilkår for at styrke kvalitet, relevans og sammenhæng.

Det er imidlertid værd at understrege, at de videregående uddannelser er en del af *det samlede uddannelsessystem*. Og det er netop det samlede system – fra vuggestue til ph.d. – der afgør, hvor godt rustede vores unge bliver til fremtiden. Kvaliteten af dette samlede system beror selvsagt på mange faktorer, men én stikker ud: Underviserne.

Hvor effektivt og virkningsfuldt det samlede uddannelsessystem er, hænger i sagens natur helt elementært sammen med, om der er dygtige underviserne på alle niveauer. I det lys er spørgsmålet om, hvordan vi uddanner – og hvordan vi bør uddanne – undervisere måske det allervigtigste.

At det forholder sig sådan er ikke decideret raketvidenskab. Men netop derfor har den givet os anledning til en undren. En stille *det-var-da-mærkeligt-overvejelse*.

Det undrer, når man betragter de formelle strukturer for at uddanne pædagoger, lærere og undervisere i Danmark, at sammenhængen er, som den er. Først og fremmest undrer det, at balancen mellem faglighed og pædagogik er så forskellig, alt efter, hvor man er i uddannelsessystemet.

Måske er der ikke tale om et bevidst rationale, men faktum er, at pædagogikken fylder mindre og mindre, jo højere man kommer op i uddannelsesniveauerne. Der kan ganske givet være gode grunde til, at balancen varierer, men at pædagogik og didaktik er stort set fraværende på de ypperste undervisningstrin er tankevækkende.

Tilsvarende kan man undre sig over de formelle krav til faglighed på forskellige uddannelsesstrin. I niende og tiende klasse møder eleverne helt sikkert ikke én, der har gået på universitetet. Året efter går mange på gymnasiet, og her møder de (næsten) udelukkende lærere med en universitetsuddannelse.

Emnet – uddanner vi i Danmark undervisere godt nok i alle dele af uddannelsessystemet – ligger klart uden for Kvalitetsudvalgets kommissorium. Så det har vi ikke fokuseret på. Men vi gør gerne opmærksom på, at uddannelsen af undervisere på alle niveauer med fordel kan underkastes et grundigt eftersyn. Formålet skal være at skabe det stærkest mulige fundament for høj kvalitet i det samlede uddannelsessystem.

